

Sûre İç Bütünlüğü Açısından Nûh Sûresi'nin İncelenmesi

Doç. Dr. Hasan KESKİN*

Özet

Kur'an'ın birçok sûresinde o süreye hâkim olan konu birlik ve bütünlüğünün olduğu görülmektedir. Bu sûrelerdeki tüm ayet ve cümleler başından sonuna kadar hep o hâkim olan konu etrafında dönüp dolaşır, -asıl mevzudan uzaklaşmaksızın- farklı açılardan o konuyu resmeder. Konu birliği ve iç bütünlüğünün olduğunu düşündüğümüz sûrelerden biri de Nûh sûresidir. Biz bu makalemizde Nûh sûresini, konu birliği ve iç bütünlük açısından inceledik.

Anahtar Kelimeler: Sûre, iç bütünlük, Nûh sûresi, Nûh (as), Davet

Abstract

It is seen that there is an integrity and unity of subject dominating surahs of the Quran. All verses and sentences work around that dominating subject and depict it from different angles without moving away the main theme. One of these surahs is Surah Noah. In this article, we examined this surah from this point of view.

Key Words: Surah, inner integrity, Suran Noah, Noah, invitation

I-GİRİŞ

Kur'an, asr-ı saadetten beri muhataplarının ilgi odağı olmaya devam ede gelmiştir. Her asırda yaşayan muhataplar inançlarına, felsefi kanaatlerine, meşrep ve mizaçlarına, eğitim, bilim ve kültür seviyelerine, iktisadî, sınaî ve sosyal kalkınmışlık/gelişmişlik seviyelerine, ferdî veya toplumsal anlamda kişilerin çevreleriyle olan ilişkilerine göre Kur'an'a yönelmeye ve ondan bir şekilde istifade etmeye, problemlerine bir çıkış yolu bulmada ondan bir ışık aramaya çalışmışlardır. Kur'an'ın Allah kelamı olduğuna inananlar, onunla ilgili atılan her adımı, bir ibadet anlayışıyla, çalışmalarından uhrevî bir karşılık bekleyerek yapmışlardır. Bu, inananların Kur'an'a yaklaşım tarzıdır. Bu insanlar Kur'an'ı anlamak, onu bir yaşam biçimine dönüştürmek için çaba sarf etmişlerdir. Burada inananlar açısından sorun, Kur'an'ı daha iyi nasıl anlayabiliriz? sorusu çerçe-

* Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi
(keskin@cumhuriyet.edu.tr)

vesinde geliştirdikleri yöntemlerdir. Bu çerçevede Kur'an üzerinde çalışma yapanlardan kimi Kur'an'ı mushaftaki sırasına göre ayet ayet, kimi sûre sûre açıklayarak maksadın hâsıl olacağına inanırken, kimi de, Kur'an'daki konuları teker teker ele almak suretiyle yapılacak tefsirin daha faydalı olacağına inanmıştır. Bu maksatla asr-ı saadetten günümüze kadar Kur'an çeşitli şekillerde tefsir edile gelmiştir. Son dönemlerde sûreye bir bütün olarak yaklaşma yöntemi üzerine yapılan araştırmalar bazı Kur'an araştırmacılarını bu yönde çalışma yapmaya sevk etmiştir.¹ Bu anlamda özellikle günümüz bazı Kur'an araştırmacılarının Kur'an sûrelerindeki konu birliği ve her bir sûrenin hedef ve maksadının belirlenmesi yönündeki çalışmaları dikkat çekicidir. Araştırmacıları bu tür çalışmalara yönelten sebeplerin başında Kur'an'ın birçok sûresinde o sûreye hâkim olan konu birlik ve bütünlüğünün görülmesi gelmektedir. Öyle ki bu sûrelerdeki tüm ayet ve cümleler başından sonuna kadar hep o hâkim olan konu etrafında dönüp dolaşmakta, -asıl mevzudan uzaklaşmaksızın- farklı açılardan o konuyu resmetmektedir. Diğer bir ifade ile bu sûrelerde, sûrede yer alan ayetler konusal açıdan bir bütünlük oluşturmakta, sûrenin giriş kısmıyla, diğer bölümleri arasında, baş tarafı ile sonu arasında bir ilişki ve uyumun olduğu görülmektedir.² Bu alanda önemli çalışmalar yaptığı bilinen Muhammed Abdullah Draz (1958)'in şu ifadeleri bu hususu daha veciz bir şekilde anlatmaktadır: "Kur'an sûrelerinde bir giriş, bir gelişme ve bir de sonuçtan oluşan gerçek bir plan mevcuttur. Sûrenin başlangıcında bulunan çok az sayıdaki ayette, sûrede incelenmek istenen konunun ana hatları bildirilmekte ve arkasından gelişme bölümü öyle düzenli bir tarzda gelmektedir ki, hiçbir kısım üst üste gelmediği gibi, her parça da bütün içinde yerini en uygun şekilde almaktadır. Nihayet girişte söz konusu edilen meseleler sonuç bölümünde eksiksiz olarak cevabını bulmaktadır."³

Sûre bütünlüğü, "bir sûreyi en ince noktalarına varıncaya kadar araştırmak gayesiyle, sûrenin özel ve genel hedeflerini, maksadını ve ihtiva ettiği konuların birbirleri ile olan irtibatlarını açıklayarak, sûreyi bir bütün hâlinde ele almak ve incelemek"⁴ şeklinde

¹ Örnek olarak bkz. Birişik, Abdülhamit, "Kur'an'da İç Bütünlük: Islâhî'nin Tefsir Yöntemi", *Divân İlmî Araştırmalar*, 2001/2, s.59-90.

² Ayetler arası münasebet için bkz. Yılmaz, Faik, *Ayetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet*, Ankara 2005, s.115-135; Bilgiz, Musa, *Ayetler ve Sûreler Arasındaki Münasebet Sâid Havva Örneği*, Ankara 2006, 98-102.

³ Draz, Abdullah, *Kur'ân'ın Anlaşılmasına Doğru* (çev. Salih Akdemir), yy., 1983, s. 121.

⁴ Bkz. Hicazi, Muhammed Mahmud, *el-Vahdetül mevduiyye fi'l Kur'âni'l-Kerîm*, Kahire 1970, s.24; Tuncer, Faruk, *Kur'an Sûrelerindeki Eşsiz Ahenk*, İstanbul 2003, s.211.

tanımlanabilir.⁵ Aslında her sûrenin ana konusu ya da konuları vardır. Bunlar genelde tevhit başta olmak üzere, nübüvvet, haşir, ibadet ve adalet gibi Kur'an'ın temel konularıdır. Sûreler genelde bunlardan birinin veya bir kaçının üzerine bina edilmektedir. Bu sûrelerde zaman zaman muhtelif konulara girilmekle birlikte bu detay gibi gözüken konuların da farklı açılardan temel konuyla ilgisinin olduğu görülür. Bu sebeple sûrenin kendi bütünlüğü içerisinde bir kopukluk söz konusu değildir.⁶

Sûreye bir bütün olarak yaklaşmak⁷, sûrelerdeki bu anlamsal düzenin görülmesini, sûrenin ana konusunun, genel ve özel hedeflerinin ortaya çıkmasını sağlar. Konu birliği ve iç bütünlüğünün olduğu sûrelerden biri de Nûh sûresidir. Biz de bu makalemizde sûre bütünlüğü konusundaki yöntem tartışmalarına girmeksizin Nûh sûresini, konu birliği ve iç bütünlük açıdan inceleyeceğiz.

I-SÜREYE GİRİŞ

Peygamberler birer beşer olmakla birlikte hitap ettikleri tüm fertlerinden bazı yönleriyle farklıdırlar. Onların temel görevi tevhit çizgisinden sapmış, dolayısıyla fitratlarına yabancılaşmış olan insanları yaratılış gayelerine uygun bir kemale ulaştırmaktır. Bu zorlu bir görevdir. Çünkü her peygamber önce tek başınadır. Karşısında asırların bilinçlere kazınmış olduğu, sapkın, şaşkın ve fitrata yabancı kültür ve ideolojiler vardır. Birey ve toplum söz konusu olduğunda yapılabilecek en zor işlerden birisi de hiç şüphesiz yerleşik kültürü, geleneği ve ideolojiyi değiştirmektir. Peygamber, bu değişimi önce tek başına üstlenen adamdır. O kavminin karşısına aykırı bir sesle çıktığında yalnızdır. Hatta bazen yanında en yakın akrabaları bile yoktur. O babasını, oğlunu ve eşini bile kendisine karşı mücadele veren gruplar arasında bulabilir. İşte onun görevi bu yüzden görevlerin en zorudur. Böylesine zor bir görevi üstlenen kişi, öncelikle iman ve ahlak bakımından son derece kusursuz olmalıdır. Cesaret, sabır, hikmet, söz ve fiillerdeki güzellik onun vazgeçilmez özellikleri arasında yer alır. Zira ancak böylesine yüksek ahlaki değerlere sahip olan kimseler bu zor görevi başarabilirler. Elbette peygamberleri Allah kendi iradesi ile seçer. O çalışmakla elde edilen bir paye değildir. Bununla birlikte Onun peygamber olarak seçtiği kim-

⁵ "Sûre bütünlüğü" ile ilgili geniş bilgi için bkz. Tuncer, *Kur'an Sûrelerindeki Eşsiz Ahenk*, s.211-337.

⁶ Şatıbî, Ebu'l-İshâk İbrahim b.Musa, *el-Muvafakât fî usûli's-şerîa*, Beyrut 1991, III,249.

⁷ Sûrelerin bir bütün olduğu düşüncesini savunanların görüşleri ve bununla ilgili mülahazalar için bkz. Muntasır Mir, (trc. Mustafa Özel), "Bir Bütün Olarak Sûre, Tefsirde Yirminci Yüzyıl Gelişmesi" *İslâmî Araştırmalar Dergisi*, c.14, sayı: I., Ankara 2001.

selerde bu özelliklerin hepsini buluruz. Onlarda bu özelliklerin bir kısmı derece bakımından farklılık arz edebilir. Ancak hepsinde bu özellikler en azından görevlerini rahatlıkla yerine getirebilecekleri ölçüde bulunur.

Peygamber halkını değiştirmeye namzet olan adamdır. Dolayısıyla o önce bir tebliğ ve davet adamıdır. Tebliğ ve davet, planlı, programlı ve metodik olması gereken bir iştir. Hele de bu görevi üstlenen kişinin önce tek başına olduğu düşünürse söz konusu hususların ne kadar dakik ve hassas bir ölçüyle belirlenip uygulanması gerektiği açıktır. O, sesini önce kime ve nasıl duyuracaktır? Hangi tepkilere ne tür karşılıklarda bulunacaktır? Bütün bunlar ancak Rabbani bir terbiye ile üstesinden gelinebilecek hususlardır. Çünkü peygamber Rabbin sözünü insanlara aktaran adamdır. Sözü ona ileten yüce Kudret, elbette onu insanlara nasıl ulaştıracağını da gösterecektir.

Nuh (as) peygamber, bu duruma en güzel örneklerden birisidir. Önce tek başınadır. Karşısında tevhitte, dolayısıyla fitratlarından kopmuş azgın bir halk vardır. Kendi oğlu bile düşman saflarındadır. Dolayısıyla işi çok zordur. Sabrın ve davette ustalığın zirvesinde bir kişiliğe sahip olmalıdır ki, çok uzun bir dönem devam eden tevhit mücadelesini ısrarla sürdürebilsin...

Nûh Sûresi, bir sabır abidesi ve davet ustası olan Nuh peygamberin tebliğ ve davet faaliyetlerini sistematik bir bütünlük içerisinde özet olarak aktaran tek sûre olma özelliğini taşımaktadır. Mekki sûrelerdendir. Bu yönüyle Hz. Peygamber ve onun şahsında tüm tebliğ ve davet adamları için özel bir anlam ve önemi vardır. Nuh peygamberin tevhit mücadelesinde izlediği yöntemler ve en başta Onun bir insan olarak taşıdığı yüksek imanî ve ahlakî değerler, zaman zaman müşriklerin katı muhalefeti karşısında yığılına düşme durumuna gelen Hz. Muhammed'e bir örnek ve model olarak sunulmakta, böylece o Allah tarafından adeta cesaretlendirilip teskin edilmektedir. Bu yönüyle Nuh Sûresi, kendilerini tebliğ ve davet faaliyetlerine adayın kimseler için her zaman dikkate alınması gereken bir sûredir. Bu nedenle biz, onun bu yönünü akademik bir araştırma konusu edinmeyi uygun ve yararlı gördük. Aşağıda bu konunun detayları ele alınacaktır.

Nûh sûresi Mekke'de İslâm davetinin sıkıntılı günlerinde bir bütün olarak nâzil olmuş sûrelerden birisidir. Hz. Peygamber (sav) davetini açığa vurduğunda kendisine çok yakın olarak gördüğü insanlar (kendi kabilesi, kendi yakın akrabaları) tarafından dışlanmaya, yalanlanmaya, hatta eziyet görmeye başlamış; zaman zaman bu eziyet ve yalanlamalar, tahammül sınırlarını aşmış; hem inanlar, hem de Peygamber (sav) moral bakımından güçlendirilme

ihtiyacı duymuşlardır. Bir anlamda çekilen sıkıntıların normal olduğunun; biyolojik ihtiyaçların elde edilmesinde karşılaşılan tabii güçlükler ne ise, sosyolojik olarak bu tür faaliyetlerde, buna benzer sıkıntıların yaşanmasının da aynı şekilde tabii olarak karşılanması gerektiğinin hatırlatılması gerekmekte idi. Çünkü Peygamberlik, peygamberle birlikte olmak, hakka davet etmek zor ve sıkıntılı işlerdendir. Tabiatıyla bu yolda yalanlamalara, karşı çıkmalara, iftiralara, eziyetlere, komplolara vb durumlara hazırlıklı olmak gerekmektedir. İşte Kur'an'ın bir metodu olarak bu tür sıkıntıları aşmada muhatap toplumun bildiği tarihi örnekler verilerek Peygamber'in ve ona inananların başlarına gelen sıkıntıların daha önce bu görevi üstlenen peygamberlerin ve onlarla birlikte olanların da başına geldiği hatırlatılmakta, onlar moral bakımından takviye edilip gönülleri ferahlatılırken, karşı çıkan muhataplar da düşündürülerek uyarılmaktadır⁸. Bir diğer ifade ile bu durum için, şu ayetlerde çizilen tablo içerisinde tasvir edilen gerçeklerden başka bir hikmet aranmamalıdır: *"Bu insanların söylediklerinin seni gerçekten üzdüğünü biliyoruz. Onlar gerçekte seni yalanlamıyorlar; bu zalimler bile bile Allah'ın âyetlerini inkar ediyorlar. Kesinlikle (yine bilmelisin ki Ey Peygamber!) Senden önce de Peygamberler yalanlanmıştı da Bizim yardımımız gelinceye kadar yalanlandıkları ve eziyete uğratıldıkları şeylere karşı sabrettiler. Allah'ın kelimelerini (sabredenlere Allah'ın yardım edeceğine dair sözünü) değiştirecek hiçbir güç yoktur. Andolsun, peygamberlerin (başlarına gelen olaylarla ilgili) haberlerin (bilgilerin) bir kısmı sana geldi."*⁹ *"Peygamberlerin başlarından geçmiş haberlerden, kalbini olaylar karşısında kuvvetlendirecek her şeyi sana anlatıyoruz. Öyle ki bu kıssalarla sana hak, mü'minlere de bir öğüt ve ihtar gelmiştir."*¹⁰ *"Andolsun, akli başında olanlar için onların hayat hikayelerinde birer ibret vardır..."*¹¹

Kur'an'da Nûh (as) ile ilgili verilen ilk bilgilerin yer aldığı ayetlerde özellikle diyalogu andıracak bir üslup göze çarpmamakta iken¹², Kur'an'ın genel olarak takip ettiği teducilik metoduna uygun olarak daha sonra gelen vahiylerin ilerleyen safhalarında yavaş yavaş Peygamberle kavmi arasındaki diyaloglara yer verildiğini görmekteyiz¹³. Nûh sûresi, özellikle Nûh (as) ile kavmi arasında

⁸ Şimşek, Sait, *Kur'an Kıssalarına Giriş*, İstanbul 1993, s.69-78; Benzer bir yaklaşım için bkz.Pazarbaşı, Erdoğan, *Kur'an ve Medeniyet*, İstanbul 1996, s.204.

⁹ En'am, 6/33-34.

¹⁰ Hûd, 11/120.

¹¹ Yusuf, 12/111. Ayrıca bkz. Hicr, 15/10-15; Zührûf, 43/5-8.

¹² Örnek olarak Bkz. Sâd, 38/12; Mü'min, 40/5,31; Kâf, 50/12; Zâriyât, 51/46; Necm, 53/52; Kamer, 54/14.

¹³ Şengül, İdris, *Kur'an Kıssaları Üzerine*, İzmir, 1994, s. 226.

geçen diyalogun, Nûh (as) tarafından Allah'a arz edilmesini ifade eden bir üsluba sahip olması bakımından farklılık arz etmektedir.

Sûre ile ilgili bir diğer kayda değer husus, Kur'an-ı Kerim'de baştan sona kadar bir peygamberin niyazı olarak yer alan tek sûre özelliğine sahip olmasıdır. Nûh sûresi bir tek Nûh (as) dan bahsetmektedir. Üslup olarak diğer sûrelerde konu arasına başka konular sokuşturulduğu halde bu sûrede konu bütünlüğü ara fasılalarla hiç bozulmamıştır. Aynı şekilde Yusuf sûresi de bir tek Peygamber'in hayat hikâyesine tahsis edilmiş olmakla beraber, yine de söz konusu sûrede çeşitli fasılların araya girdiğini görmekteyiz¹⁴.

Nûh sûresi isim olarak Nûh (as) dan bahseden bir sûredir. Bu yönüyle tarihe mal olmuş bir olayın ve tarihî şahsiyet olarak bir peygamberin hayatından, inanç problemi olan bir kavim ile, bu problemi aşmada onlara yol gösterip yardımcı olma çabası içinde çırpınan bir peygamber ve bu faaliyet ekseninde yoğunlaşan ilişkilerden bahseden bir sûredir. Ancak sûrede coğrafi anlamda yer, tarihi anlamda zaman belirtilmediği gibi, şahıslarla ilgili de fizyolojik veya biyolojik bilgilere rastlanmaz. Zaten bu tür bir üslup, Kur'an'da anlatılan hiçbir kıssada da yoktur. Dolayısıyla Nûh (as)'un hayat hikâyesine dair bu türden teferruatlara yer verilmediği gibi, toplumu ile ilgili de bu anlamda bir bilgiye rastlanmaz. Bu sûrede Nûh (as), kavmine gönderilen bir peygamber olarak sunulduktan sonra, o (as)' nun kavmi ile olan diyaloguna geçilir. Bu diyalogda, sanki işin sonuna gelmiş bir peygamberin, kendisini peygamber olarak gönderen ve her şeyi bilen O en yüce makama, işi başından sonuna kadar nasıl yürüttüğünü arz usulü ile anlatan ve işin sonucunun böyle olmaması için var gücünü ortaya koyduğu halde sonucun gidişatını etkileyememekten yana bir sorumluluğunun olmadığını, son derece müşfik bir lisanla arz eden bir peygamber konuşmasının vahiy yoluyla aktarılışını görmekteyiz¹⁵. Diğer kıssalarda olduğu gibi bu sûrede anlatılan olayda da İslâmî davetin gerçekleşmesine hizmet eden ve İslâmî davete muhatap olan toplumla, Hz. Peygamber (sav) in içinde bulunduğu manevi şartlarla insicam halinde olan kısımların yer aldığı hemen fark edilmektedir. Dolayısıyla sûrenin birinci derecede hedefi, muhataplarının bildikleri tarihi bir olayı, en çarpıcı yönleriyle kendilerine hatırlatmak suretiyle vicdanlarını etkilemek ve aklî melekelerini harekete geçirmek¹⁶.

¹⁴ Ateş, Süleyman, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, İstanbul, ty. X/75.

¹⁵ Benzer bir yorum için Kutup, Seyyid, *Fi zilâli'l-Kur'ân*, (trc. Bekir Karlığa, M. Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler), İstanbul, ty., XV, 264,273.

¹⁶ Şengül, *Kur'ân Kıssaları Üzerine*, s. 226.

Bu sûrede, tarihi bir olay nakledilmektedir. Bununla beraber, diğer tarihi olayların anlatımında dikkatimizi çeken ve geçmiş bir olayın haber verildiğine delalet eden, bu yönüyle de tarihi olayın anlatımında bir giriş hüviyeti arz eden "kıssa" "haber" vb. lafızlara, bu sûrenin başlangıcında yer verilmemesi; sûreye hemen tarihi bir olay ve tarihi bir şahsiyetin ismi zikredilerek başlanması, sadece bu sûrenin Nûh sûresi diye isimlendirilmesi bakımından değil; Kur'an'daki kıssa anlatımı üslubu bakımından da farklılık arz etmektedir. Örneğin Yusuf sûresinde olaya, "*sana bu Kur'an'ı vahy etmekle kıssaların en güzelini anlatıyoruz...*"¹⁷ ayetiyle giriş yapılmaktadır. Yine Kasas sûresinde "*Musa ve Fiavun'un haberlerinden bir kısmını sana okuyoruz...*"¹⁸ diye başlanmaktadır. Hâlbuki bu sûrede bu lafızlara hiç yer verilmemektedir. Burada iki husus akla gelebilir:

Birincisi Hz. Peygamber'in karşısında yer alan o günkü Mekke toplumunun bilgisinin nazar-ı dikkate alınması veya bu sûre ininceye kadar bu konunun onlara yeterince anlatılmış olması. Yani, "artık siz bu olayı o kadar kesin biliyorsunuz ki, bu sizin için yeni veya bilinmedik bir şey olmadığı gibi; sonuçta sizin hiç aklınızdan çıkarılmaması gereken bir husus vardır ve o da şudur: Bir peygamber ancak Allah tarafından görevlendirilir. O peygamberi seçmek ve dilediği topluma göndermek de Allah'ın inisiyatifinde ve bilgisi dahilindedir"¹⁹. (Bu mefhum, sûresi'nin ilk ayetlerinden de anlaşılmalıdır.) Buna göre kendisine peygamberlik vazifesi verilmiş olan kişi, toplumunu, Allah'tan aldığı bilgiler doğrultusunda aydınlatır. Onları Hakka ulaştıracak delilleri, kendilerine anlatır, çağırır, tekrar tekrar bu işi yapar; bunu yaparken yıllar, hatta nesiller geçse de peygamber bu çağrısından bıkip usanmaz ve dünyevî hiçbir beklenti içerisine de girmez. Nitekim sûrede Nûh peygamberin hitabı olarak "kâle" diye başlayıp, dua bölümlerine kadar uzanan kısımdan bu mefhum anlaşılabilir. Ama her şeyin bir sonu ve sınırı vardır. Eğer süre dolar, sınır aşılsa, sizi çağırın bu şefkat ve merhamet dolu peygamberin de sabrı taşar, benim ezeli takdimle de paralellik arz eden bedduasını yapar. (Bu da sûrenin son bölümünden anlaşılabilir.) Öyle ise ikide bir ne diye alaylı bir şekilde kıyâmetin kopmasını veya azabın gelmesini isteyip duruyorsunuz?²⁰ Azap istemek iyi bir şey olsa idi sizden önce onu isteyenler,

¹⁷ Yusuf, 12/3.

¹⁸ Kasas, 28/3.

¹⁹ Ayrıca bkz. En'am, 6/124.

²⁰ Bu ifade biçimi yorum olarak bize aittir. Bu şekilde ifade edişimizin sebebi, nüzul sıralamasında Nûh sûresi'nden önce yer alan Nahl sûresi'nin ve yine Mushaf'taki tertibi itibarıyla Nûh sûresi'nin öncesinde yer alan Meâric sûresi'nin nüzul sebebi

onun iyiliğini görürdü. Hâlbuki siz de çok iyi biliyorsunuz ki sizden önce bu azabı isteyen Nûh toplumu helak olmuştur. Onları helaka götüren şeyin perde arkası da budur." Bunlar açıkça ifade edilmese de sûre'nin nüzul zamanındaki şartlar, sûreye bu anlamı kendiliğinden yüklemektedir.²¹

İkincisi, daha önce diğer sûrelerde muhtelif vesilelerle anlatılan Nûh kıssasının son kısmı, Hz.Peygamber'e karşı çıkan ve onu her türlü sıkıntıya maruz bırakan Mekke toplumuna, son bir ihtar olarak sunulmakta; bunun için de yeni bir kıssa hüviyeti arz eden lafızlarla değil de, bir vurgu ifadesi olan te'kid (*İnnâ*) sözcüğü ile başlamak suretiyle onlara adeta şu mesaj verilmek istenmektedir: "Hz. Peygamber, birlikte yaşadığınız bir insandır. Onun dünyevî olan tüm davranışlarını onaylıyorsunuz. Hatta ona birçok konuda diğer insanlara güvendiğinizden daha çok güveniyorsunuz. Kabilenizden birisi olarak o size siz de ona ikramda da bulunuyorsunuz. İnanç ve ibadet konusunda size ne oluyor ki bir insanı bu kadar daraltıp, eziyet etmek suretiyle sıkıntı veriyorsunuz? Bütün şefkat ve merhametine rağmen bir insan olarak onun da sabrının taşabileceğini ve beddua edebileceğini, o durumda artık geriye dönüşün olamayacağını düşünemiyor musunuz? İşte çok iyi bildiğiniz Nûh (as) 'ın kavminin başına gelen de bu değil mi? Nûh (as) da onlardan biri idi²². Onlarla birlikte yer, içer ve onlarla oturup kalkar, onların tabiat ve gidişatlarını bilirdi.²³ İnsanlığın ikinci atası olarak bildiğiniz, Nûh (as)'ın kendi lisanından bir kez daha durumu özet olarak dinlemeniz, belki öğüt ve ibret almanıza sebep olur." Bu yorum da yukarıdaki gibi metinde yer almasa da, Hz. Peygamber'e karşı kavminin tavrını yansıtmaktadır. Çünkü Nûh kavmi kendi peygamberlerine nasıl davranmışlarsa, Mekke halkı da Hz.Peygamber'e öyle davranmaktan çekinmemişlerdir.²⁴ Burada Kur'ân'da anlatılan kıssaların, Hz. Peygamber'in davetiyle ortak olan mesajlar taşıması, bu nedenle de anlatılan kıssa ile Peygamber'in daveti arasında ortak olan yönlerin seçilerek sunulması, bir bakıma Hz Peygamber'in kavminin davranışlarının bir başka kav-

olarak zikredilen rivâyetlerdir. Bkz. Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 'an hakâiki't-tenzil ve 'uyûni'l - ekâvil fi vücûhi't-te'vil, Beyrut ty., IV/608.

²¹ Mevdûdî, Ebu'l-'Alâ, *Tefhîmü'l-Kur'ân* (trc. M.Han Kayani, Y.Karaca, N.Şişman, İ.Bosnali, A.Ünal, H.Aktaş), İstanbul 1991,VI,467.

²² Suarâ, 26/106. Ayette Nûh (as) ile kavmi arasındaki bağa "*kardeşleri Nûh onlara dediğinde...*" ifadesi ile işaret edilmekte ve bu akrabalık bağının nesep yönünden olduğu vurgulanmaktadır. (bkz. Bikâî', Burhaneddin Ebu'l-Hasan İbrâhîm b. Ömer, *Nazmü'dürer fi tenâsübi'l-âyâti ve's-süver*, ty. XX,424; Celâleddin Muhammed b. Ahmed el-Mahallî ve Celâleddin Muhammed b. Abdurrahman b. Ebî Bekr es-Suyûtî, *Tefsîrû'l-Celâleyn*, İstanbul, ty.,II,69.)

²³ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV,621; Bikâî', *Nazmü'dürer*, XX,424.

²⁴ Ebü Hayyan, *Bahru'l-muhîr*, Beyrüt 1992, X,280.

min davranışları içerisinde canlandırılarak anlatılmasıdır²⁵. Bu bir kural olarak kabul edilirse, sûrenin muhtevası ile ilgili yaptığımız ikinci yorumu ulaştığımızın sebebi de anlaşılmış olur.

Nûh sûresi Mushaf'ta, tefsir ve hadis kaynaklarında bu adla geçmektedir. Bundan da anlaşılıyor ki, ilk zamandan beri bu sûre bu adla bilinmektedir²⁶. Yine bu sûre, Nûh (as)'un kendi milletini dine davetinden ve onlar hakkındaki duasından bahsettiği için bu ismi aldığı söylenmiştir²⁷. Sûrenin ayet sayısı Mekke ve Medinelilere göre 30, Basra ve Şamlılara göre 29, Kûfelilere göre de 28 dir²⁸. Mevcut Mushaf'ta da ayet sayısı 28 olarak zikredilmektedir. Buna mukabil sûrelerde bismelenin sûreden bir ayet olup olmadığı tartışması da nazar-ı dikkate alınarak ayet sayısı 28 veya 29 olarak iki farklı sayı ile de zikredilmektedir²⁹.

Nûh sûresi, Mushaf tertibinde 71. sûredir. Ancak nüzul sıralamasında farklı değerlendirmelerle karşılaşılabilmektedir. Örneğin Hz. Osman Mushaf'ında nüzul sırası 71 olarak gösterilirken, İbn Abbas Mushaf'ında 68, Cafer es-Sadık Mushaf'ında ise 70 olarak gösterilmiştir³⁰. Mekke döneminin ilk dört yılı içerisinde inen sûreler arasında mütalaa edilerek nüzul sırası olarak 77 gösterilmişse de³¹, bir başka sıralamada da 73. sıra bilgisine rastlamaktayız.³² Bu bilgiler bizi, söz konusu sûrenin nüzul sıralamasındaki ihtilafların bir birine yakın olduğu sonucuna götürmektedir. Ayrıca bu ihtilafların 68-77 arası bir sıralama üzerinde olmasının, nüzul zamanı bakımından bir problem oluşturmayacağı, ancak belki biraz erken veya biraz geç olmak arasında bir farklılığa götüreceği söylenebilir. Aslında yapılan bir analizde bi'setin dördüncü yılında inen sûrelerin 65-83 arası sıralamada yer alan sûreler olduğu³³ göz önüne alındığında bu ihtilafın İslâm davetinin seyri açısından da bir önem arz etmeyeceği anlaşılmaktadır. Çünkü sûrenin muhtevâsından, Mekke'de Hz. Peygamber'e karşı muhalefetin şiddetlendiği bir dönemde bu sûrenin nâzil olduğu anlaşılmaktadır.³⁴

²⁵ Ateş, *Kur'an Ansiklopedisi*, İstanbul ty., XVI,264, 272.

²⁶ Muhammed Tâhir b. Âşûr, *Tefsiru't-Tahrîr ve't-tenvîr*, yy., ty. XXIX,185.

²⁷ Kâsımî, Muhammed Cemaleddin, *Mehâsinü't-te'vil*, yy., ty., XVI,5932.

²⁸ Bikâî, *Nazmü'dürrer*, XX,423; İbn Âşûr, *Tefsiru't-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXIX,185.

²⁹ Mahallî ve Suyûtî, *Tefsîrül-Celâleyn*, II, 236; Şevkânî, Muhammed b. Ali, *Fethü'l-Kadîr*, Beyrut 1995,V,367.

³⁰ Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, Ankara 1983, s.86,88.

³¹ Bâzergan, Mehdî, *Kur'an'ın Nüzûl Süreci*, (trc. Yasin Demirkıran, Melâ Muhammed Feyzullah), Ankara 1998, s.34,131.

³² İbn Âşûr, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXIX,185.

³³ Bâzergan, *Kur'an'ın Nüzûl Süreci*, s. 130.

³⁴ Ebu'l-A'la Mevdudî, *Tefhimü'l-Kur'an*, VI,467.

Nûh sûresi'nin nüzul bağlamını tespit etmede yukarıdaki sıralama ihtilafının etkili olacağı anlaşılmaktadır. Hz. Osman, İbn Abbas ve Ca'fer es-Sâdik sıralamalarında Nûh sûresi'nin öncesinde, **16. Nahl sûresi** yer almaktadır.³⁵ Ancak Nahl sûresi'nin tamamının Mekkî olup olmadığı tartışmasını da burada göz önüne aldığımızda³⁶, Nahl sûresi'nin bir kısmından önce nazil olduğu söylenebilir. Her ne kadar bu sûre Nahl sûresi'nin ilk kırk ayetinden sonra nazil olmuştur, denilse de bu görüşün de eleştirildiğini görüyoruz³⁷. Buna mukabil Nûh sûresi'nin nüzul sıralamasında 77. sûre olduğu varsayımından hareketle, kendinden önceki sûrenin **43. Zuhurf sûresi** olduğu da zikredilmektedir.³⁸ Hâlbuki Zuhurf sûresi Nüzul sıralamasında Hz. Osman Mushaf'ında 63, İbn Abbas Mushaf'ında 60, Cafer es-Sâdik Mushaf'ında 62 olarak sıralanmaktadır³⁹.

Nûh sûresi'nden sonra nazil olan sûre, Hz. Osman Mushaf'ında nüzul sırası olarak 72. sırada yer alan, ancak Mushaf tertibinde **14. sûre olan İbrahim sûresidir**⁴⁰. Bu sûre nüzul sırası olarak İbn Abbas Mushaf'ında 69, Cafer es-Sadık Mushaf'ında 71 olarak sıralanmıştır⁴¹. Diğer bir sıralamada da Nûh sûresi'nden sonraya yerleştirilen sûre **55. sûre olan Rahman sûresidir**⁴². Ancak burada Rahman sûresi'nin Medîne'de nazil olduğu yolundaki rivayetleri de göz ardı etmememiz gerekmektedir.⁴³ Rahman sûresi'nin Mekkî olduğu yolundaki görüşün çoğunluk tarafından kabul gördüğünü⁴⁴, hatta matbu Kur'an-ı Kerimlerin sûre başlarında da Mekkî olduğunun özellikle yer almasından bunun tercih edilen bir görüş olduğunu anlıyoruz. Bir üçüncü görüş olarak da Nûh sûresi'nden sonra, Mushaf tertibinde 52. sırada yer alan **Tûr sûresi** zikredilmektedir⁴⁵. Söz konusu sûre Hz. Osman Mushaf'ında 76, İbn Abbas Mushaf'ında 73, Cafer es-Sadık Mushaf'ında 75. nüzul sırasıyla yer almaktadır⁴⁶.

³⁵ Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, s.87.

³⁶ Celâlüddin Abdurrahman es-Suyûti, *el-İtkân fi 'ulûmi'l-Kur'ân*, İstanbul 1978, I,20.

³⁷ Suyûti, *el-İtkân*, I,20; İbn Âşûr, *Tefsiru't-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXIX,185 (İbn Âşûr, bu sûrenin Nahl sûresi'nin ilk kırk ayetinden sonra nazil olduğunu söyler.)

³⁸ Bâzergan, *Kur'an'ın Nüzûl Süreci*, s. 131.

³⁹ Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, s. 87.

⁴⁰ Zemahşeri, *el-Keşşâf*, IV,615.

⁴¹ Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, s.79, 87.

⁴² Bâzergan, *Kur'an'ın Nüzûl Süreci*, s.131.

⁴³ Suyûti, *el-İtkân*, I,13-14; Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, s. 81.

⁴⁴ Suyûti, *el-İtkân*, I,13; Esed, Muhammed, *Kur'ân Mesajı Meal -Tefsir*, (trc. Cahit Koytak, Ahmet Ertürk) İstanbul 1999, III,1193.

⁴⁵ İbn Âşûr, *Tefsiru't-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXIX,185.

⁴⁶ Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, s. 87.

Nûh sûresi, Mushaf tertibinde 70. sûre olan el-Meâ'rîc sûresi ile 72. sûre olan el-Cin sûreleri arasında yer almaktadır. Buna göre sûrenin nüzul ortamındaki bağlamı ile Mushaf tertibindeki bağlamı genel hatlarıyla aynı gibi gözükmemektedir. Bağlamın anlaşılmasının, sûrenin hüviyetini tanımakla daha kolaylaşacağını düşünmekteyiz.

II-SÜRENİN BAĞLAMI

Yukarıda genel hatlarıyla işaret etmeye çalıştığımız muhteva tespitinden hareketle Nûh sûresi'nin, azap bağlamında nazil olan sûreler içerisinde incelenip ele alınması gereken bir sûre olduğu sonucuna varırız. Diğer bir ifade ile bu sûre, hem nüzul, hem de tertip bağlamında azabı ihtar eden bir sûredir. Ancak sûre kendi içerisinde incelendiğinde "davet" usulünü konu edinmekte olduğu görülür. Hatta bu metot, Nûh Peygamber'in –belki ilahî vahiy, belki de kendi şahsi içtihadı ile- edindiği bir davet metodudur. Bu sûrede, sadece Nûh (as)'ın böyle bir metot kullandığı kendi ağzından bize aktarılmaktadır. Allah tarafından, "Biz Nûh'a böyle yapmasını emrettik" denilmemektedir. Ancak "*Nûh dedi ki, Ey Rabbim! Milletimi gece gündüz davet ettim*"⁴⁷ ifadesinden şu da anlaşılabilir: "Ey Rabbim! Senin emrettiğin gibi milletimi gece gündüz devamlı olarak sana inanmaya çağırdım. Bu görevimde hiçbir kusurum olmadı."⁴⁸ Buna göre Nûh (as)'un daveti ilahî vahye dayanmaktadır. Ancak bu ilgi açıkça sûrede vurgulanmamaktadır. Bundan da, bu tür sosyal aktivitelerde standart kuralların getirilemeyeceği sonucunu çıkarabiliriz. Çünkü her peygamberin davet alanı olan toplumlarının sosyal, kültürel, ahlakî vb. yapıları ve hayat telakkileri farklı farklı olabilir. Bundan dolayıdır ki, yalnızca bu sûredeki "*sonra onları açıktan açığa da davet ettim. Daha sonra onlara (davamı) açıkça ilan ettim ve kendilerine gizli gizli yollarla yaşmak istedim.*"⁴⁹ mealindeki ayetlere bakarak, Onun, Allah tarafından bizzat Hz. Nûh'a tanım ve tavsiyesi açıkça vurgulanmış "Kur'an'da peygamberlerin Davet metodu"nun çıkarılabileceği bir sûre anlaşılmalıdır. Diğer sûrelerden bu anlamda neler çıkarılabilirse, bu sûreden de onlar çıkarılabilir. Diğer bir ifade ile Nûh sûresi Allah tarafından tanımlanmış bir davet metodu sunmak yerine, tarihte, Hz. Peygamberden önce yaşamış ve kavmini dine çağırmış olan bir peygamber'in, davetindeki kendine özgü üsluba vurgu yapmaktadır. Zira her peygamberin, toplumunu dine çağırışında kendine özel veya toplumun sosyo-kültürel yapısının ön gördüğü özel şartlar söz konusu olabilir. Örneğin Hz. Musâ'ya 'yu-

⁴⁷ Nûh, 71/5.

⁴⁸ Şevkânî, *Fethü'l-Kadîr*, V, 368.

⁴⁹ Nûh, 71/8,9.

muşak söz söyleyerek"⁵⁰ Fira'vun'u dine davet etmesi istenirken, Nûh (as) a böyle bir emir verilmediğini anlıyoruz. Yine Hz. İbrahim'in kavminin ileri gelenleri ile tartışırken onların inandıkları ve doğru olarak kabul ettiği şeyleri onlarla tartıştığını görüyoruz. Ama Hz. Nûh'ta böyle bir tartışma görmüyoruz. Hz. Peygamber'e "*Allah yoluna hikmet ve güzel öğütle çağırması*"⁵¹ emredilirken, böyle bir metodun Nûh tarafından kullanılıp kullanılmadığını bilmiyoruz. Elbette her peygamberin davette ortak yönlerinin olması bir hakikat iken; ortak yönlerin olması kadar, her peygamberin kendi toplum yapısından kaynaklanan özel davet yöntemlerinin olması da bir hakikat olarak kabul edilmelidir. O zaman şunu söylemek mümkündür: Bu sûrede zikredilen ve burada zikredilmediği halde diğer sûrelerde söz konusu edilen davet üslupları bir araya getirildiğinde ancak "*Kur'an'ın Davet Usûlü*" ortaya çıkabilir. Öyle ise bu sûrede "*Kur'an'daki davet üsluplarından bir kısmına işaret edilmiştir*", denilebilir. Bu da sûrenin kendi içerisindeki ana eksenini oluşturmaktadır.

Peygamberliğin inzar (uyarı) safhalarında bu tür metotların zikredilmesi, bir bakıma Peygamber (sav)'e bir strateji sunması bakımından da önemlidir. Buna göre Nûh sûresini, "ıslah olmayan toplumlara dünyada iken verilmiş cezalar" bağlamında nazil dolan sûreler içerisinde, davetlerinin uyarı safhasında, davetçilere bir takım stratejiler sunmayı hedefleyen bir sûre olarak incelemek daha doğru olsa gerektir. Zaten hem sûrenin nüzul bağlamı, hem de tertip bağlamı "azap eksenini"ni güçlendirmektedir. Örneğin Nahl sûresi'nin ilk ayeti "*Allah'ın emri geldi, sakın onu acele edip istemeyin.*"⁵² diye başlıyor ve bu azap isteme işinde acele edilmemesini de tembih ediyor. Nüzul sebebini incelediğimizde Mekkelî müşriklerin "*hani o sözünü ettiğin azabı getirsene*"⁵³ diye Peygamber (sav)'i taciz edencesine alaya alarak sıkıştırdıklarını görüyoruz. Bunun üzerine söz konusu Nahl sûresi ayetlerinin inmeye başladığı rivayet ediliyor. Özellikle bu sûrede yer alan "*Andolsun biz her ümmete Allah'a ibâdet edin ve putlara tapmaktan sakının*" diye bir peygamber gönderdik. Allah, bu ümmetlerden bir kısmına hidayet etti, bir kısmına da sapıklık hak olmuştur. Şimdi yeryüzünde bir gezip dolaşın da, peygamberleri yalanlayanların sonunun ne olduğunu bir görün"⁵⁴ ayeti, insanları Allah'a ibadete çağırın ve onların putlardan yüz çevirmelerini isteyen peygamberlerin gönderilmesinin bir sün-

⁵⁰ Bkz. Tâhâ, 20/44.

⁵¹ Bkz. Nahl, 16/36.

⁵² Nahl, 16/1.

⁵³ A'râf, 7/70.

⁵⁴ Nahl, 16/36.

net-i İlâhî olduğunu anlıyoruz. Yani siz insanlık tarihinden kendinize dersler çıkarabilirsiniz. Sözelimi peygamberler ve onlara inananlar mı, yoksa onlara karşı çıkanlar mı Allah'ın azabına çarptırılmıştır? Allah onlara inkâr ve isyan etmelerine rağmen, yine de mühlet vermiştir. Ancak kendilerine yapılan tebliğ ve nasihate rağmen bir toplum dalalet üzerinde ısrar eder ve haddi aşarsa, onlara verilen mühlet sona erer ve Allah o toplumu helak eder⁵⁵. Elbette her peygamberin farklı bir davet usulü vardır. *“(Ey Muhammed), Rabbin yoluna hikmetle ve güzel öğütlerle çağır! Onlarla en güzel şekilde mücadele et. Şüphesiz Rabbin kendi yolundan sapanları en iyi bilendir ve O, hidayete kavuşanları da en iyi bilendir.”*⁵⁶ Ayeti de buna işaret eder. Bu ayetin, Hz. Peygamber'in tebliğinde takip edeceği sözlü davet metodunu ve mücadelesinin keyfiyetini ortaya koyması, sanki Nûh sûresindeki *“sonra onları açıktan açığa da davet ettim. Daha sonra onlara (davamı) açıkça ilan ettim ve kendilerine gizli gizli yollarla yaşmak istedim.”*⁵⁷ Ayetlerini gözlerimizin önünde canlandırmaktadır. Ancak şu var ki, bu ayetlerde sözün ve mücadelenin keyfiyeti açıkça ifade edildiği halde, Nûh sûresinde bu keyfiyet tam olarak belli değildir. Öyle ise Nûh sûresi'nden önce inen söz konusu Nahl sûresi azap, inzar ve davet eksenli bir sûre olarak nazil olmuş, aynı eksende söz konusu konular Nûh (as)'un daveti, inzarı ve kavminin çarptırıldığı azap ile örneklendirilmiştir, denilebilir.

Biz de nüzul sıralamasında Nûh sûresi'nden sonra İbrâhîm sûresi'nin nazil olduğu⁵⁸ görüşünü esas alarak, İbrâhîm sûresindeki *“Sizden öncekilerin; Nûh, Âd ve Semûd kavimlerinin ve onlardan sonra gelenlerin haberleri size gelmedi mi? Onları, Allah'tan başkası bilmez. Peygamberleri onlara mucizeler getirdi de onlar ellerini ağızlarına koydular (bütün güçleriyle ağızlarını tutmaya, onları susturmaya çalıştılar) ve dediler ki: “Biz sizinle gönderileni inkâr ettik ve bizi çağırdığınız şeyden de şüphe ve endişe içindeyiz. Peygamberleri dedi ki: “Gökleri ve yeri yaratan Allah hakkında da şüphe mi var? O, sizi, günahlarınızı bağışlamak için çağırıyor ve belli bir zamana kadar da size süre tanıyor.” Onlar da “siz sadece bizim gibi bir insansınız, bizi babalarımızın taptıklarından alı-*

⁵⁵ Mevdudi, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, III/25.

⁵⁶ Nahl, 16/125.

⁵⁷ Nûh, 71/9.

⁵⁸ Konu ile ilgili rivayetler için bkz. *el-İtkân*, I,13-14; Ali b. Muhammed es- Sehâvî, *Cemâlü'l-Kurrâ* (thk. Ali Hüseyin el-Bevvâb) Kâhire 1987, I,8. Ayrıca Yaşar Nuri Öztürk de nüzul sırasına göre hazırladığı Kur'ân-ı Kerim Meali'nde aynı sıralamayı takip etmiştir.

koymak istiyorsunuz. O halde bize apaçık bir delil getirin” dediler”⁵⁹. (...) “İnkâr edenler peygamberlerine dediler ki; “Ya sizi kesinlikle yurdumuzdan çıkaracağız, ya da dinimize döneceksiniz!” Rableri de onlara “zalimleri mutlaka helâk edeceğiz” diye vahyetti”⁶⁰. Mealindeki ayetlere baktığımızda, sanki son cümlede vurgulanan tehdidin gerçekleşmiş bir örneğinin sunulduğunu ihtar etmektedir. Bu ihtar adeta nüzul öncesinde zikredilen kavimlerden özellikle Nûh kavminin başına gelenlere bir gönderme yapmak suretiyle hatırlatma şeklindedir.

Mushaf tertibinde Nûh sûresi’nden önce yer alan Meâ’ric sûresi’nin, hem nüzul sebebi olarak zikredilen rivayetler, hem de sûreye ilk ayetinde “*seele sâillün*” diye başlayan lafızlar itibariyle, -Nahl sûresinde de geçtiği gibi- azabın gerçekleşmesinin istenmesi ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır⁶¹. Ayrıca Nahl sûresi’nin son ayetlerinde Hz. Peygamber için ön görülen davet usulünün, Nûh sûresinde yer alan Nûh (as)’un davet usulünü çağrıştırması gibi, söz konusu Me’aric sûresi’nin son ayetleri de adeta Nûh sûresi’nin bir mukaddimesi gibidir. Dolayısıyla “*Hayır, andolsun doğuların ve batıların Rabbine ki, şüphesiz onların yerine daha iyilerini getirmeye gücümüz yeter ve kimse bizim önümüze geçemez. Öyle ise sen onları şimdilik bırak da, tehdit edildikleri günlerine kavuşuncaya kadar dalsınlar, oynayadursunlar.*”⁶² Mealindeki ayetler, Nûh sûresi ile Me’aric sûresi arasındaki bağlantıyı sağlayan ayetler olarak değerlendirilmiş ve bu ayetlerin arkasından Nûh sûresinde anlatılan Nûh (as) ile kavmi arasındaki mücadele anlatılmak suretiyle de, top yekûn bu kavmin helak edilişi, Allah’ın helâk etme kudretinin gerçekleşmiş bir örneği olarak sunulmuştur. Çünkü söz konusu kavim Mekkeli müşriklerden daha çok ve şirkte daha inatçı idiler⁶³. Yukarıda meallerini zikrettiğimiz ayetler bir ikaz, peşinden gelen Nûh sûresi de bir ihtar anlamı taşımaktadır. Yani Allah, yalanlayıp, alaya aldığınız azabı başınıza indirmeye kaddirdir. Bu ikazı dikkate almak suretiyle kendinize çeki düzen verin, aksi halde Nûh kavmi gibi helake uğramamanız için hiçbir sebep yoktur. Bu ihtar da kulak ardı etmeyin,” dercesine Allah, Kureyşli müşrikleri sakındırdı ki onlara azap inmesin. Zira bilinmelidir ki, peygamberler bütün delilleri sunmak ve bütün yolları denemek

⁵⁹ İbrâhim, 14/9-10.

⁶⁰ İbrâhim, 14/13.

⁶¹ Bkz. İbn Kesir, Ebû'l-Fidâ İsmail, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azîm*, İstanbul 1985, VIII, 247; Zemâhşerî, *el-Keşşâf*, V, 608.

⁶² Me'aric, 70/40-42.

⁶³ Bikaî', *Nazmü'düerer*, X, 423; Ebû Hayyân, Muhammed b. Yusuf el-Endelûsî, *el-Bahru'l-muhîr*, Beyrut 1992, X, 280; Said Havvâ, *el-Esâs fi't-tefsîr*, Kahire 1989, XI, 6147.

suretiyle kavmini uyarır. Bütün çarelerin tükendiği son noktada artık kavmin helaki kaçınılmaz olur. Dolayısıyla henüz Hz. Peygamber'in bütün alternatifleri denemediği, bunun bir fırsat olduğu; alternatifler denenmediği için de azabın gelmemesinin, hiç azap edilmeyeceği biçiminde algılanmaması gerektiği hatırlatılmaktadır.⁶⁴

Diğer yandan, Nûh sûresi ile, onun öncesinde yer alan Me'âric sûresi'nin başlangıç ve bitişleri itibariyle de benzerliklerinin olduğu şu şekilde zikredilmektedir: Me'âric sûresi, "*soran birisi, geleceği kuşkusuz azabı sordu*"⁶⁵ ayetiyle, kıyamet gününün vaadiyle başlamış, "*gözleri yere eğik; bir zillet kuşatmıştır onları. İşte bu gündür onlara vaat edilmiş olan*"⁶⁶ ayeti ile son bulmuştur.

Nûh sûresi de, "*Biz Nûh'u "toplumunu, kendilerine korkunç azap gelmeden önce uyar" diye kavmine gönderdik*"⁶⁷ ayetiyle, korkunç bir azap tehdidi ile başlamış, "*hataları yüzünden boğuldular ve ateşe atıldılar. Kendileri için Allah'tan başka yardımcıları bulamadılar*"⁶⁸ ayeti ile son bulmuştur.⁶⁹ Her iki sûrenin de azap tehdidi ile başlamış olması ve yine azap olgusu ile son bulması, özellikle incelemekte olduğumuz Nûh sûresi'nin azap eksenli sûrelerden olduğu kanaatimizi güçlendirmektedir.

III-NÛH SÛRESİ'NİN ANA EKSENİ/ TEMEL KONUSU

Nûh sûresi'nin azap eksenli bir sûre olduğunu yukarıda kaydettiğimiz için burada yeniden bunu ele alma gereği duymuyoruz. Ancak buradaki ana eksen tespitimizde şu hususun gözden uzak tutulmaması gerekmektedir. Bir sûrede ana eksen azap olabilir mi?

Yukarıda delillerini sunmaya çalıştığımız ana eksen tespitimizin bir bağlam tespiti olduğunu unutmamak gerekir. Şöyle ki, Kur'an-ı Kerim, hadiselerin seyri, olayların akışı ve vaki olan durumlar karşısında yirmi küsür senede indirilmiş bir kitaptır. Tedricilik boyutunda incelenmesi gereken bu hususu, burada ayrıca tartışmanın yararlı olacağını da düşünmüyoruz. Ancak nüzul ortamı ve bağlam araştırmamızda da görüldüğü üzere, son derece ciddi ve sıkıntılı günlerde nazil olan bu sûreler, Mekke müşriklerinin Hz. Peygamber'e karşı oluşturdukları sert muhalefeti yumuşatmayı, hatta ortadan kaldırmayı hedeflerken; bir yandan da onların, tehdit edildikle-

⁶⁴ Özetleyerek ve yorumlayarak aldığımız bu bilgiler için bkz. Ebû Hayyân, *Bahru'l-muhit*, X, 280; Said Havvâ, *el-Esâs fi't-tefsîr*, XI, 6148.

⁶⁵ Me'âric, 70/1.

⁶⁶ Me'âric, 70/44.

⁶⁷ Nûh, 71/1.

⁶⁸ Nûh, 71/25.

⁶⁹ Suyûtî, Celâlüddin Abdurrahman, *Merâsidü'l-metâli' fi tenâsübi'l-mekâti' ve'l-metâli'*, (thk. Süleyman Mollaibrahimoğlu), İstanbul 1994, s. 57-58.

ri azabı istiyor olmaları ve bu yönde Hz. Peygamberi alaya alıp sıkıştırmaları, konunun Nûh (as) ve kavmi gibi insanlık tarihinin dönüm noktası olarak kabul edilen bir örnekle canlandırılmasını zorunlu kıldığı için biz, buna azap eksenli süre deme ihtiyacı duyduk. Yoksa genel olarak baştan aşağı azap tehdidi ile yüklü bir sürenin olduğu (Hümeze süresi gibi tek konulu kısa süreler hariç) söz konusu değildir.

Nûh süresini kendi içerisinde değerlendirdiğimizde, "Hz. Nûh'a özel davet yöntemi"nin ve bu davet yöntemine karşı çıkan milletin korkunç sonunun sürenin temel hedefi olarak karışımıza çıktığını görürüz⁷⁰. Diğer bir ifade ile Mekki sürelerin temel karakteristiği olan Allah'a iman, öldükten sonra dirilmeye iman, semâvî risâlete iman ve temel ahlâk ve kulluk görevlerine davet⁷¹ gibi vasıfları bu sürede görmekteyiz. Buna göre Nûh süresi, şirk inancını korumak için son derece katı ve inatçı olan bir toplumu ıslah etmeye çalışan bir peygamberin gizli, açık davet yöntemleriyle, bu insanları şirkten caydırma ve doğruya ulaştırma mücadelesi konu edilmektedir. Bu süreçte peygamberliğin (davetçinin kimliğinin, hangi görev ve sorumlulukla bu işi yaptığının) ortaya konulması, davette ilk çağrının neye olması gerektiği, davette kullanılan yöntemler, insanları ikna etmek için sunulan deliller ve vaatler, Peygamberlerin duaları, özel olarak Hz. Nûh'un bedduası ve duası, Allah'ın insanlara mühlet tanınması vb. hususların hepsi birer konu olarak bu sürede yer almaktadır. Bunların yanı sıra daha dar çerçeveli konulardan da söz edilebilir. Örneğin, iman-rızık münasebeti, ecellerin öne alınıp geciktirilmesinin mümkün olup olamayacağı, günahlardan bağışlanma dilemenin temin edeceği maddi yararlar, peygamberlerin kavimlerini ikna etmek için getirdikleri delillerin genel karakteristik özellikleri ve bu delillerin işaret ettiği konular, gelecek ilahî azabın genelliği veya özelliği, kabir azabının olup olmadığı, beddua etmenin bir peygamber için olabilirlik boyutları ve sınırları, toplu inen azaplarda suçsuz ve günahsız olan çocukların durumu vb. konular yukarıdaki ana konular etrafında işlenen tali konulardır. Yani bir peygamber kavmini davet ederken onları belli bir metotla, kainatta açıkça varlığının ve kudretinin işaretleri görülen Allah'ın birliğini kabul etmeye (tevhîde) ve ona kulluğa çağırır. Çünkü Allah, varlık ve birliğinin delillerini afak (kainatta) ve enfüste (kendi yaratılışlarında) kullarının gözü önüne sermiş, bunu vahiy yoluyla Peygamberlerine ve peygamberleri aracılığı ile de kullarına hatırlatmak suretiyle onların, tanrı olarak Allah'tan başka

⁷⁰ Mustafa Müslim, *Mebâhis fi't-tefsiri'l-mevdû'î*, Dimeşk 1989, s.78.

⁷¹el-Kattân, Mennâ' Halil, *Mebâhis fi 'ulûmi'l-Kur'ân*, Beyrut 1986, s.63; Cerrahoğlu, *Tefsir Usûlü*, 63; Albayrak, Halis, *Tefsir Usûlü*, İstanbul 1998, s.38.

varlıklara yönelmemelerine dikkat çekmiş; aksi halde bu yanlış inançta direnenlerin cezalandırılacağını bildirmiştir.

“Her sûrenin konuları ele almada ve ortaya koymada kendine özgü bir kişiliği ve biçimi vardır”⁷² tespitini bir kural olarak kabul edecek olursak, söz konusu Nûh sûresi'nin de yukarıda özetlemeye çalıştığımız konuları birbirine bağlı bir zincirin halkaları gibi sunduğunu görürüz. İlk ayette bir uyarıcı peygamberin Allah tarafından şirke sapmış bir topluma gönderildiğini, bu peygamberin kimliğinin o toplum tarafından bilindiğini; uyarıcı peygamberin neye davet ettiğinin belli olduğunu; onun bu daveti sunarken takip ettiği metot ve sunduğu delillerini; ama şirkte inat gösteren insanların yapılan tüm uyarılara ve ikna edici tüm delillere rağmen, atalarının yolundan, toplumu etkileme gücünü elinde bulunduranların boyunduruğundan bir türlü kurtulamayarak bütün kredilerini nasıl kullandıklarını ve sonunda da ilk ayette tehdit edildikleri azaba çarptırıldıklarını bir bütünlük içerisinde bu sûrede sunulduğunu görmekteyiz. Bir başka anlatımla giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinin⁷³ en güzel şekilde bir sûreye tatbikinin bir örneğini bu sûrede görmek mümkündür. Bu anlatım bütünlüğü, sûrenin “Nûh (as)’un davet metodu” konulu bir sûre olduğunu göstermektedir.

IV-SÜRENİN TEMEL HEDEFİ

Bu sûrede ulaşılmak istenen temel hedef, kalben, fikren ve maddeten insanların aşamadığı bozuk düşünce, inanç ve menfaat merkezli eylemlerin nasıl aşılabileceğine yol göstermek suretiyle katkı sağlamaktır. Bu tür bozuk düşünce, inanç ve eylemlerin insan iradesi ile aşılamaması durumunda korkunç bir felakete sürüklenmenin tabii olarak kaçınılmaz olduğuna insanları inandırmaktır. Ayrıca insanların korku ve ümitlerinden istifade edilerek bu tür psiko-sosyal ve ahlakî sıkıntıların aşılmasına yol gösterici olarak katkı sağlamaya çalışanlara yol göstermek ve onlara bir takım metotlarla insanları ikna edebilecekleri deliller sunmak veya insanların olumsuz tavırlarına karşı sabırlı olmaları gerektiği hatırlatılmak suretiyle “Allah’a isyan edenlerin cezalandırılacağı, isyan etmeyenlerin cezalandırılmayıp mutluluk içerisinde yaşatılacağı; asilerin Allah’ın hışmına uğrayıp helak olacağı, itaat edenlerin bir süre daha mutluluk içinde yaşatılacağı”⁷⁴ kuralının insanlar için etkinleştirilmesine, çalışılmasına katkı sağlamaktır. Buna, sûrenin genel hedefi diyecek olursak, bu tespit edilen genel hedefi peygamberimiz ve etrafındaki inananlar için daha da özelleştirmek mümkündür. Buna göre bu sûre, özel anlamda Peygamber’in etrafında toplanan ve

⁷² Müslim, *Mebâhis*, s.78.

⁷³ Draz, *Kur’ân’ın Anlaşılmasına Doğru*, s. 121.

⁷⁴ Ateş, *Yüce Kur’an’ın Çağdaş Tefsiri*, X,79.

Mekkeli müşriklerin baskı ve zulümlerine maruz kalan ashabi teselli etmek, istikbale ümitle bakmalarını ve karamsarlığa düşmemelerini sağlamak, moral bakımından onları takviye etmek, yapılan eziyetlere sabretmelerini sağlamak, zira sonunda kazananların kendilerinin olacağına onları inandırmak hedefini gütmektedir. Bu, Ashab-ı Kiram açısından sûrenin gerçekleştirmek istediği bir hedeftir. Bir diğeri, müşriklerin kalplerine korku salmak ve yaptıkları eziyetlerden vazgeçmelerini temin etmek için hem vicdanlarını, hem de akıllarını etkilemek suretiyle doğruyu bulmalarına yardımcı olmaktır. Bu da sûrenin, müşrikler açısından gerçekleştirmek istediği bir diğeri hedeftir. En önemlisi de, peygamberin azim ve kararlılığını artırmak ve iradesini pekiştirmektir. Bu da sûrenin, Hz. Peygamber açısından gerçekleştirmek istediği hedef diye özetlenebilir.

V-SÛRE İLE İLGİLİ GELEN RİVAYETLER

Bu sûrenin nüzul sebebi ile ilgili kaynaklarda bir rivayet yer almamaktadır. Bu nedenle yukarıda sûre bağlamı ile ilgili değerlendirmelerimizde de kendinden önceki ve kendinden sonraki sûrelerin nüzul sebebine dayalı bir kanaat ortaya koymaya çalıştık.

Tefsir mahiyetinde peygamber (sav)'den gelen rivayetlere de fazla rastlanılmamaktadır. Ancak daha sonra İbn Abbas, Katâde, Kelbî, Mücahîd gibi tefsircilerin çeşitli nakillerine rastlamaktayız. Bu nakillerden bir kısmı tefsir olarak yapılan açıklamalar, bir kısmı da rivayet türü açıklamalardır. Rivayet türü açıklamalar için kaynak belli değildir. Yani, onlara bu haberler nereden, nasıl ulaştığı, belli değildir. O gün için ilim çevrelerinde konuşulan rivayetler de olabilir. Ancak bunların hadis veya sahabe kavli olmadığı açıktır.⁷⁵ Konu ile ilgili hadis olarak gelen bazı rivayetler şunlardır:

Katâde, Enes b. Malik'ten, Peygamber (sav) in şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir: *"Gönderilen ilk elçi Nûh (as)'tur."*⁷⁶

Yine Katâde, İbn Abbas'tan Peygamberimiz (sav)'in şöyle buyurduğunu naklediyor: *"Yeryüzü halkına ilk gönderilen elçi, Nûh (as)'dur. Onlar onu inkâr edince de hepsi helak oldular."*⁷⁷

⁷⁵ Örneğin, yetmiş yıl (veya kırk yıl) Nûh kavminin kadınlarının kısır bırakıldığı, aynı sûre kuraklıkların olduğu, mallarının kırıldığı şeklindeki rivayetler gibi. Bir de rivayet formunda yapılan tefsirler var ki ilk bakışta bunu bir rivayet sanmak mümkündür. Örneğin. Katâde'nin şöyle dediği rivayet edilmiştir: Nûh dünyaya hırsla sarılmış bir kavimle karşılaştı. Onlara dedi ki, "Allah'a boyun bükmeye (itaat) gelin, hiç şüphesiz dünya ve ahiretin başarısı bundadır," Bkz. Mâverdî, Ali b. Muhammed b. Habib, *en-Nüket ve'l-uyûn*, (ta'lik, es-Seyyid Abdülmaksûd b. Abdurrahman) Beyrut, ty., VI, 98-105.

⁷⁶ Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, VI,98.

⁷⁷ Kurtûbî, Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, Beyrut 1965, XVIII, 298.

Peygamber (sav) buyurdular ki: "Kim Nûh sûresini okursa Nûh (as)'un davetini idrak eden müminlerden olur."⁷⁸

Konu ile ilgili bir rivayet şeklide şöyledir: Katâde: Bize (haber olarak) ulaştı ki, kişi çocuğu ile birlikte Nûh (as)'a gider ve çocuğuna şöyle derdi: Şu adamın seni kandırmasından sakın! Ben senin gibi iken babam da beni buna getirip, benim seni sakındırdığım gibi beni sakındırmıştı.⁷⁹

VI-NÛH SÛRESİNDE NÛH (AS)'UN DAVETİ

Nûh sûresi bir giriş, iki bölümden meydana gelmiştir. Giriş, Nûh (as)'un toplumunu uyarmakla görevlendirilmesini konu alan birinci ayettir. Bu girişi, 25. ayetin sonuna kadar birinci bölüm takip eder. Bu bölümde bir davetçi olarak Nûh (as)'un uhdesine almış olduğu davet görevini hakkı ile nasıl yaptığından, insanları neye, hangi metotları kullanarak çağırdığından söz edilmektedir. İkinci bölüm sûrenin sonuna kadar devam eder. Bu bölümde Nûh (as)'un davetine karşı çıkanların, onu yalanlayanların helak edilmeleri için Nûh (as)'un bedduası ve inanalar için yapmış olduğu dua yer almaktadır.⁸⁰ Diğer bir ifade ile her sûrede mevcut olduğu ifade edilen, bir giriş, bir gelişme ve bir de sonuç bölümünden müteşekkil belirli ve sınırlı gerçek bir planın,⁸¹ bu sûrede de aynen mevcut olduğunu görmekteyiz. Sûrenin başında bulunan birinci ayette incelenmek istenen konunun ana hatları bildirilmiş, arkasından gelen gelişme bölümü gayet düzenli, hiçbir kısmı üst üste gelmediği gibi, her parçası da bütün içerisindeki yerini en uygun şekilde almıştır. Sonuç bölümünde ise giriş bölümünde ele alınan meseleler eksiksiz olarak cevabını bulmaktadır.⁸² Buna göre söz konusu bölümleri davet metodu ekseninde şu şekilde ele alabiliriz:

A-Birinci Bölüm: Sûrenin Girişi

Nûh sûresi'nin, kendi iç planına uygun olarak birinci ayeti giriş mahiyetindedir. Bu girişte Nûh (as) Allah tarafından görevlendirilmiş bir elçi olarak sunulmaktadır. Diğer bir ifade ile davet, peygambere bir elçilik görevi olarak yüklenmektedir. Davetin içeriğinin ise, söz konusu elçinin birlikte yaşadığı toplumunun gelecek azaba karşı uyarılması, bu uyarma ile toplumun mutlak bir azaba maruz kalmadan önce kendilerine çeki düzen vermelerinin sağlanmasıdır. Ayet şu mealdedir:

⁷⁸ Behçet Abdülvahid eş-Şahyeli, *Mâzâ kale'r-Rasûlü'l-Kerîm 'an süveri'l-Kur'ani'l-Kerîm*, Beyrût 1994, s.153.

⁷⁹ Bkz. Maverdî, *en-Nûket ve'l-'uyûn*, VI,105.

⁸⁰ Said Havva, *el-Esâs fi't-tefsîr*, XI,6147.

⁸¹ Diraz, *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru*, s. 121

⁸² Diraz. *Kur'an'ın Anlaşılmasına Doğru*, s.121.

"Doğrusu Biz Nûh'u kendi toplumuna, "toplumuna korkunç bir azap gelmeden önce onları uyar" diye elçi gönderdik."⁸³ Bu ayette söz konusu toplumu uyarmakla görevlendirilenin Nûh (as) olduğu bizzat ismi ile zikredilerek bildirilmektedir. Bu uyarma görevini veren bizzat Allah'tır. Uyarılanlar ise Nûh'un kavmidir. Buna göre Nûh (as) kavme gönderilmiş bir peygamber (elçi) dir ve görevi de, -iman etmemeleri durumunda- gelmesi muhakkak olan bir azapla korkutmak suretiyle onları uyarmaktır.⁸⁴ Zira Peygamberler, Fazlur Rahman'ın ifadesi ile "hassas ve yıkılmaz şahsiyetleri ile sarsılmadan, korkusuzca ilahi tebliği ilan ederek insanları uyuşukluk ve düşük ahlaki gerilim durumundan, Allah'ı Allah olarak, şeytanı da şeytan olarak açıkça görebilecekleri bir teyakkuz durumuna geçmeleri için vicdanlarını silkeleyerek uyandıran olağan üstü insanlardır."⁸⁵ Özellikle nankör⁸⁶, aşırı derecede hırsına düşkün⁸⁷, aciz⁸⁸, sabırsız ve tahammülsüz⁸⁹ olan insanı belli prensipler dâhilinde eğitip terbiye etmek, onları mebde' ve me'âd hakkında bilgilendirmek⁹⁰, akıl ile bilinmesi ve uygulanması imkansızlık derecesinde zor olan şeyleri onlara öğretmek için⁹¹ kendi içlerinden seçtiği (istafâ)⁹², süzölmüş (ictebâ)⁹³ bazı kimseleri Allah'ın peygamber olarak göndermesi, bu sayede zaman zaman insanların yaşadığı dünyada onların yaşadığı tarihe ilahi iradenin kastî müdahalede bulunması, Allah'ın bir yasası olarak karşımıza çıkmakta, bunun aklen ve naklen mümkün, hatta gerçekleşmiş ve insanlık tarihi boyunca müşahede edilmiş bir hakikat⁹⁴ olduğuna inanmaktayız. Bu yönüyle peygamberlerin gönderilişinin bir ihtiyaçtan kaynaklandığını burada ifade etmek isteriz. Burada Nûh (as)'un kendi toplumuna peygamber olarak gönderilmesinin, kendi toplumunun inanç ve davranışları bakımından bir ihtiyaç halini aldığını, o kadar

⁸³ Nûh, 71/1.

⁸⁴ İbn Kesir, *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Azîm*, VIII, 258; Sâbûnî, Muhammed Ali, *Safvetü't-Tefsîr*, Beyrut 1981, III,450-451.

⁸⁵ Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'an*, (çev. Alpaslan Açıkgenç) Ankara 1993, s.167.

⁸⁶ Bkz. Hüd, 11/9-10; İsrâ, 17/67-68,83; Hac, 22/66; Mü'minün, 23/78; Ankebüt, 29/65-66; Rûm, 30/30-36; Yâsin, 36/77; Zümer, 39/49-50; Mü'min, 40/61; Fussilet, 41.49.51; Şuara, 42/48; Teğâbün, 64/2; Me'âric, 70/19-21; Fecr, 89/15-16; Âdiyât,100/11.

⁸⁷ Me'âric, 70/19-21; Fecr, 89/16-20.

⁸⁸ Mâide, 5/30-31; Nahl, 16/4.

⁸⁹ Nisâ, 4/28; Fussilet, 41/49.

⁹⁰ Karaman, Fikret, *Hz. Muhammed (as)'ın Evrensel Tebliğ Metodu ve İman Aksiyonu*, Elazığ 1994, s. 113.

⁹¹ Uludağ, Süleyman, *Kelâm İlmî ve İslâm Akaidi*, İstanbul 1982, s. 294.

⁹² Hac, 20/75.

⁹³ Al-i İmran, 3/ 79.

⁹⁴ Daha geniş bilgi için bkz. Akgül, *Muhittin, Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber*, İstanbul 1999, s.28-36.

ki, bu ihtiyacın onlar tarafından algılanamaması sebebiyle korkunç bir sona doğru sürüklendiklerinin kendilerine ihtar edilmesi gerektiğini, dolayısıyla Nûh (as)'un davetinin yalnızca "inzâr (uyarma)" içerikli olarak sunulmasının ve "tebşîr (müjdeleme)"den söz edilmemesinin, bir ayrıntı gibi görülmemesini özellikle vurgulamak gerekmektedir. Çünkü bir elçinin, bir yandan gelen mesajın Allah'tan olduğuna ve kesinlikle insanlara tebliğ edilmesi gerektiğine, tebliğ edilmemesi durumunda toplumunun mahvolacağına kesin olduğuna inanması, bir yandan da mevcut durum ve koşullarda başarıya ulaşmanın ne kadar güç olduğunun görülmesi gibi bir psikoloji içinde olması, Hz.Nûh'a inzardan başka bir kapı aralığı bırakmamaktadır⁹⁵. Çünkü muhatap olduğu toplum, kötü bir toplum idi.⁹⁶

Peygamber'in inzarla görevli olduğu bu korkunç azap, ister Mukâtil'in anladığı şekliyle sadece tufan olsun, isterse hem ahirette karşılana çıkacak azap, hem dünyada başlarına gelecek olan tufan olsun, o ana kadar içinde buldukları zulüm, azgınlık⁹⁷ ve fısktan⁹⁸ -şirk dahil bütün günahlardan- tevbe etmez, Allah'a dönmez ve peygamberleri Nûh (as)'un tebliğ ettiği şeriata (dine)⁹⁹ bağlanmazlarsa kendilerine mutlak sûrette dokunacak olan, eğer bu şartları yerine getirecek olurlarsa kendilerinden mutlak sûrette kalkacak olan bir azaptır¹⁰⁰.

Nûh (as), kavmine gönderilmiş bir peygamberdir. Çünkü kavim, risalet için ilk zemin ve kalkış noktasıdır. Peygamber'in görevi ister bölgesel, ister bütün insanları içine alacak tarzda küresel olsun, ilk cemaat, peygamberin kendi kavminden teşekkül eder. Belli bir toplum içinde doğmuş, belli bir çevrede yetişmiş olan peygamberin ilk muhatabı olan insanlar, -daha dar çerçevede- içinde doğup, dillerini konuştuğu, adet, örf, gelenek ve göreneklerini bildiği, hayat tarzlarına muttali olduğu, akrabalık bağları ile bağlı olduğu insanlardır¹⁰¹. Dolayısıyla ayette Nûh (as)'un kavminden söz edilmesi, onların Allah'a davet edilecek ilk insan topluluğu olmalarından dolayıdır. Hatta, diğer insanlara davetin ulaştırılması için bu ilk muhatap kitlenin bir kalkış ve iletişim için ciddi ve güvenilir bir yol olarak görülerek onlardan istifade edilmesi, peygamberin kendi kavminden davetini başlatmasının en tabii yolu olarak görülmesi

⁹⁵ Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'an*, 175.

⁹⁶ Enbiyâ, 21/77.

⁹⁷ Necm, 54/52.

⁹⁸ Zariyât, 51/46.

⁹⁹ Şûrâ, 42/13.

¹⁰⁰ İbn Kesir, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-azîm*, VIII,158.

¹⁰¹ Ebul Ala Mevdûdî, *Tarih Boyunca Tevhid Mücadelesi ve Hz. Peygamber'in Hayatı*, (trc. Ahmed Asrar), İstanbul, 1983, I,408.

gerekir. Nûh (as)'un belki kendi dönemine göre küresel bir davetle görevlendirilmiş olduğu düşünülse bile, buna ulaşmasının yolu da yine kendi toplumunu kalkış noktası olarak görmesine bağlıdır. Ancak o zamanda, dünyanın neresinde, kimlerin yaşadığına veya dünyadaki nüfus dağılımına ilişkin bir bilgi elimizde olmadığı için, bölgesellik veya küresellik ile ilgili fazla bir şey söylemenin doğru olmayacağını düşünüyoruz. Diğer yandan bu bilgi bizi, Nûh (as)'un azgın ve ıslah olmaz kavminin cezalandırılmalarının, yaşadıkları coğrafya parçası ile sınırlı olabilecekleri sonucuna götürmektedir. Çünkü ceza, davete karşı çıkan, azgın ve ıslah olmaz toplumun inanç ve davranışlarının karşılığıdır. Öyle ise böyle bir suçu işlememiş veya Nûh peygamberin davetine muhatap olmamış insanların -şayet o dönemde böyle bir insan topluluğu varsa- böyle bir suçun karşılığı olan ceza ile cezalandırılmaları pek olası gözükmemektedir. Buna göre Tufan denilen hadise bir kısım müfessirlerin de tespit ettiği gibi genel değil yerel, hatta bölgeseldir.¹⁰²

Bu bölümde Nûh (as)'un uyarıcı vasfının "davetçi bir kimlikle" ortaya konuluşu göze çarpmaktadır. Diğer ayetlerde de bu kimliğin ön plana çıkarıldığını görmekteyiz¹⁰³. Bu, bütün elçilerin, elçilikle birlikte ve elçilik görevi devam ettikçe devam eden bir görevdir. Hatta Allah, peygamberlerini sırf bunun için görevlendirmiş ve toplumlarına göndermiştir.¹⁰⁴ Burada söz konusu edilen bir diğer hususun da, davette bulunan kimsenin kim adına, niçin davette bulunduğunun hatırlatılmasıdır. Nûh (as)'un Allah adına davette bulunan ve toplumunu, başlarına gelecek azaptan sakındırma görevi ile bu daveti yapan bir elçi olduğunun vurgulanması bunu ifade etmektedir. Öyle anlaşılıyor ki Nûh, toplumunda, Allah'ın azabını gerektirecek haksızlık, bozgunculuk ve zorbalık gibi sıkıntılar bir davetçinin gönderilmesini zorunlu kılacak¹⁰⁵ boyutlara ulaşmış ve bu sıkıntının aşılması için de elçi olarak Allah tarafından Nûh (as) gönderilmiştir.

Sonuç olarak bu bölümden, tarihin ilk putperest toplumuna gönderilen ilk elçinin bilgi (vahiy ve risalet) ile donatılmış, şeriat sahibi birisi olduğu; kendisindeki bilgiye, adına elçilik yaptığı Zât'a (Allah'a) sonsuz bir güven içinde bulunduğu; bu sebeple rahatça toplumunun içerisine girerek tebliğ ve davet görevine başladığı anlaşılıyor. Öyle ise tebliğ ve davet görevine talip olan kişilerin bu bölümden kendileri adına çıkaracakları ders şu olmalıdır: Tebliğci

¹⁰² Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, İstanbul 1971, VIII, 5378.

¹⁰³ A'râf, 7/59; Hûd, 11/25; Mü'minün, 23/23.

¹⁰⁴ Zeydan, Abdülkerim, *İslam'da Davet ve Tebliğ* (çev. Ruhi Özcan), İstanbul 1979, s.450.

¹⁰⁵ el-Behiy, Muhammed, *İnanç ve Amelde Kur'âni Kavramlar*, (çev. Ali Turgut) İstanbul 1988, s.116.

ve davetçilerin bilgi düzeyi bakımından kendilerini çok iyi hazırlamaları, davasını kendi benliğinde özümseyip, çeşitli merhalelerden geçerek tebliğ ve davete hazır hale gelmeleri gerekir¹⁰⁶. İlim, bölünme kabul edebileceği için kişi tebliğde bulunduğu konuyu uzmanlık derecesinde iyi bilmelidir¹⁰⁷. Bilhassa ilim dallarının alan olarak daralıp, derinliklerinin arttığı bir çağda, herkesin her şeyi bilmesi mümkün gözükmemektedir. Ancak bilinmesi gereken şeylerin de kulak dolgunluğundan öte, bilimsel bilgi niteliğinde olmasına dikkat etmek gerekeceğinden, âvamî bilgilerle tebliğ ve davetin yararlı olamayacağı gerçeğinin de kabul edilmesi gerekir¹⁰⁸. Bu, davetçinin kimliği açısından da önemlidir. Çünkü İslam'a davet görevini yürütmek, sabır ve tahammül, azim ve irade, şefkat ve merhamet, ümit ve istikamet, tevazu ve vakar gibi ruhî olgunluklar; tebliğ esaslarına vuküfiyet, muhatabın psikolojik ve sosyolojik ahvalini teşhis, ikna kabiliyeti, beyyine ve delillere dayalı konuşma gibi ilmi seviye vb. (...) yönlerden ruhen, bedenlen, ilmen ve maddeten hazır olmayı gerektirir¹⁰⁹. Muhatapların, davetçinin kimliği adına soracakları sorular, çoğunlukla davetçinin konuya yaklaşımından kaynaklanan sorulardır. Eğer davetçi kendini iyi ortaya koyar, zihinleri aydınlatacak bilgileri, planlı, anlaşılır, neyi, niçin, ne maksatla, hangi delillerle sunacağını bilerek metodik bir yaklaşımla davetini yapacak olursa, davetçinin kimliğinin müspet çağrışımlar yapacağı; aksi halde davet açısından hiçbir fayda temin etmeyecek bir kötü imaj veya kısır bir tartışmanın konusu olacağı söylenebilir.

B-İkinci Bölüm: Davetin Ortaya Konulması Veya Davet Edilecek Şeylerin Topluma Belli Bir Metotla Ulaştırılması

Yukarıda Nûh (as)'un peygamberî bilgi ile donatılıp toplumuna "uyarıcı" bir "elçi" olarak "davetçi" bir kimlikle gönderilişine, davette yakın çevrenin ve içinde yaşanılan toplumun bir kalkış noktası olarak görülmesinin önemine işaret edilmişti. Bunun, davette bulunacak kimse için bilgi ile yüklenme safhası olduğu vurgulanmıştı.

Bu bölüm, davetin ve davet metotlarının ortaya konuluşunu ele alması bakımından, adeta sûrenin gelişme bölümü mahiyetindedir. Diğer bir ifade ile, insanların neye ve nasıl davet edilmesi gerekir? gibi soruların açılımını bu bölümde buluyoruz. Nûh (as)'ın uhdesine verilen risalet görevinin tabii sonucu olan davetçi kimlik, bu bölümde aksiyona dönüşmekte, aktif olarak davet görevi bütün içeriği ile icra edilmeye başlamaktadır. Yine bu bölümde bir plan

¹⁰⁶ Önkal, Ahmet, *Rasulullah'ın İslâm'a Davet Metodu*, Konya 1987, s.30-31.

¹⁰⁷ Ersöz, İsmet, *İslâm'da Davet Metodu*, Ankara 1992, s.14,36.

¹⁰⁸ Ersöz, *İslâm'da Davet Metodu*, s.13.

¹⁰⁹ Önkal, *Rasulullah'ın İslâm'a Davet Metodu*, s.53.

dâhilinde Nûh (as)'un önce hitap üslubu ile kendini ve misyonunu tanıttığını (nezîrun mübîn), daha sonra davet ettiği esasları (Allah'a ibâdet, takvâ ve itaat) ortaya koyduğunu; bu esasların kabul edilmesi halinde toplumun elde edeceği dünyevî ve uhrevî kazançlara (günahların bağışlanması, korkutuldukları azabın üzerlerinden kaldırılması ve buna bağlı olarak ömürlerinin uzatılması) değinildiği; dâveti sırasında uyguladığı metotlar ve onları iknâ etmek için ortaya koyduğu delillerden bahsedildiğini söyleyebiliriz.

Bu bölüm, iki ile yirmi beşinci ayetler arasındaki kısımdan meydana gelmektedir. Kendi içerisinde bu bölümün üç alt başlıkla incelenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Alt başlıklardan her biri bir bölüm olarak değil, konunun anlaşılmasına metodik bir katkı sağlaması için planlanmıştır.

1-Davetin Ortaya konuluşu:

"Dedi ki: "Ey kavmim! Şüphesiz ben size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım. Allah'a kulluk edin ve O'ndan sakının. Bana da itaat edin. Tâ ki günahlarınızı size bağışlasın ve sizi belli bir süreye kadar geciktirsin. Muhakkak ki Allah'ın süresi gelince, artık geciktirilmez. Keşke bilseydiniz."¹¹⁰

"Ey kavmim! Şüphesiz ben size gönderilmiş apaçık bir uyarıcıyım" ayetinde, Nûh (as)'un **"Ey kavmim!"** diye söze başlaması ve kavmini kendine nispet etmesi, onlara karşı düşkün ve son derece şefkatli olduğunu¹¹¹ ihsas ettirerek, adeta "başka bir şey değil, ben yalnızca sizin iyiliğinizi istediğim ve kötü durumunuza üzüldüğüm için sizi uyarıyorum"¹¹² dercesine davetine başlaması, davetçilere, yapacakları davette muhataplarına karşı son derece müşfik ve nezaketli olmalarının ilk kural olarak hatırlanması gerektiğinin dersini vermektedir.¹¹³ Ayrıca, onun **"apaçık bir uyarıcı"** olduğunun vurgulanması¹¹⁴, güvenilirliğinin kendi toplumu içerisinde tartışma kabul etmeyecek tarzda belli olmasından ötürü, yaptığı davet hakkında zihinlerde oluşabilecek muhtemel soruları bertaraf etmeye yönelik bir vurgulamadır. Yani, Nûh (as), yaptığı işin ve ortaya koyduğu çağrının hiçbir yanlış anlamaya sebebiyet vermeyecek derecede sade, açık ve net olduğunu, muhatapları karşısında bocalamadan ve hiçbir tereddütlü ifadeye yer vermeden işin haki-

¹¹⁰ Nûh, 71/2,3,4.

¹¹¹ Nesefî, Ebû'l-Berekât Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, *Medârikü't-tenzil ve hakâiku't-te'vil*, İstanbul 1984. (*Mecma'ut-tefâsîr içerisinde*), VI,362.

¹¹² Tabatabâi, Muhammed Hüseyin, *el-Mizân fî Tefsiri'l-Kur'an*, Beyrût 1991, XX,30.

¹¹³ Said Havva, *el-Esâs fi't-tefsîr*, XI,6150

¹¹⁴ Nûh (as) un bu özelliğinin vurgulandığı diğer ayetler için bkz. Hüd, 11/25; Şuarâ, 26/115.

katini¹¹⁵ onların anlayacağı bir dille ortaya koyduğunu söyleyerek, davetçiler açısından ikinci önemli dersi¹¹⁶ de vermiş oluyor. Buna göre davetçi, toplumu tarafından bilinen, tanınan bir kişiliğe sahip olmalı ve yanlış anlamaya fırsat vermeyecek kadar açık ve net olarak görevinin karakterini ortaya koymaktan çekinmemelidir.¹¹⁷

Bu ayet sanki bu kısmın bir girişi mahiyetindedir. Nûh (as) davetçi bir kimlikle toplumunun karşısına çıkmakta ve onlara kendisini ve davetini tanıtarak görevine başlamaktadır. Öyle ise Nûh (as) kimdir? Nûh, Katâde'nin Enes'ten yaptığı rivâyetle bize naklettiği bir hadis-i şeriften anlaşıldığına göre, yer yüzüne gönderilen ilk peygamberdir.¹¹⁸ Kur'an onu bize, "*Allah'ın seçtiği*"¹¹⁹, "*diğer peygamberlerden daha önce hidayete erdirdiği*"¹²⁰, "*Muhsin (iyilerden)*"¹²¹ "*Allah'ın inanmış kullarından*"¹²², "*salih*"¹²³, "*kendilerine Allah'ın nimet verdiği, Rahman'ın ayetleri okunduğunda ağlayarak secdelere kapanan*"¹²⁴, "*sabırlı*"¹²⁵ "*çok şükreden bir kul*"¹²⁶ olarak tanıtmaktadır. Bu özelliklerle tanıtılan bir elçi, kendisinin *güvenilir (emîn) oluşunu*¹²⁷ da, davetinde bir referans olarak sunmaktadır. Çünkü o, "*fasık*"¹²⁸ (Allah'a isyan etmeyi adet haline getirmiş, doğru yoldan sapmış)", "*kör*"¹²⁹ (körü körüne hareket ederek gerçekleri görmeyen, kalp gözü kör¹³⁰)", "*cahil, düşünmeyen*"¹³¹, "*zalim*"¹³², "*hem çok zalim, hem de çok azgın*"¹³³ ve "*çok fena bir kavme*"¹³⁴ peygamber olarak gönderilmiştir. Bu topluluğun en bariz özelliklerinden bir diğeri de çok tanrılı bir dini benimsemek suretiyle Allah'a ortak koşmaları idi.¹³⁵ Onların taptıkları tanrıların ismi de bu sûrede sa-

¹¹⁵ Kutup, *Fî zilâli'l-Kur'ân*, XV,263; Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, III,450-451.

¹¹⁶ Said Havva, *el-Esâs fi't-tefsîr*, XI,6152.

¹¹⁷ Said Havva, *el-Esâs fi't-tefsîr*, XI,6152.

¹¹⁸ Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, VI,98.

¹¹⁹ Âl-i İmrân, 3/ 34; Meryem, 19/58.

¹²⁰ En'âm, 6/84.

¹²¹ Sâffât, 37/80.

¹²² Sâffât, 37/81.

¹²³ Tahrîm, 67/10.

¹²⁴ Meryem, 19/58.

¹²⁵ Rûm, 30/60.

¹²⁶ İsrâ, 17/3.

¹²⁷ Şuarâ, 26/107.

¹²⁸ Hadîd, 57/26.

¹²⁹ A'râf, 7/64.

¹³⁰ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, II,86.

¹³¹ Hûd, 11/29,30.

¹³² Hûd, 11/44; Mü'minûn, 23/28; Ankebût, 29/15.

¹³³ Necm,54/52.

¹³⁴ Enbiyâ, 21/77.

¹³⁵ Yûnus, 10/71.

yılmaktadır.¹³⁶ İşte Nûh (as) bu toplumu şu esaslara çağırma-
dır:

"O halde Allah'a ibadet edin. O'ndan korkun ve bana da itaat edin."¹³⁷

Nûh (as), toplumuna davetinin esaslarını bu ifadelerle ortaya koymuştur. Bunlar, yalnızca Allah'a ibadet edip O'ndan başkasına ibadeti terk etmek¹³⁸; O'ndan korkmak, O'nun hoşnut olmadığı bütün işlerden sakınmak¹³⁹, veya ahlâkı ifsat etmek suretiyle toplumlarda fertler arasındaki bağları çözen tüm kötü davranışlardan ((haram ve mekruhlar gibi) tüm günahlardan uzak olmak ve peygamberin (davetçinin) Allah'tan aldığı (emir ve nehiy ifade eden) şeylerin tümünde ona itaat etmek¹⁴⁰ diye de ifade edebileceğimiz esaslardır. Bu üç temel esas Katâde'den de nakledildiği gibi¹⁴¹, bütün peygamberlerin davetlerinin de aslıdır.¹⁴² Dünyevî ve uhrevî diğer bütün istekler (emirler ve yasaklar, kalp ve azalarla ilgili tüm vacipler ve mendupları içine alan fiiller), bir anlamda bu üç temel esasın izah ve açılımı şeklinde yorumlanabilecek şeyler olarak da anlaşılabilir.¹⁴³ Bir diğer ifade ile bu davet, ibadet, takvâ ve itaat içerikli¹⁴⁴ veya tevhîd, me'ad (hesap ve ceza) ve nübüvvet konularının tümünü kapsamına alacak boyutta genel esaslar ihtiva eden bir davettir.¹⁴⁵

Burada üzerinde durulması gereken ilk ve en önemli husus, ibadet niçin ilk sırada zikredilmiş de tevhîde vurgu yapılmamıştır?

İlâhî risâletlerin özünü kavrayan insanlar, aslında bu sorunun cevabını biraz düşünmek suretiyle Nûh (as)'un bu ilk mesajında bulabilirler. Çünkü ilâhî risâletlerde inancın mistik veya soyut bir mefhum olmadığı, bilakis inanç ve eylemin birbiri ile bütünleştiği veya inancın teorik boyutunun yanı sıra bir de pratik boyutunun olduğu bilinen bir husustur. Yani Allah'a inanmaksızın O'na ibadet etmenin nasıl ki bir anlamı yoksa, yalnızca boş bir söz olarak

¹³⁶ Nûh, 71/23.

¹³⁷ Nûh, 71/3.

¹³⁸ Ayrıca bkz. A'râf, 7/59; Hüd, 11/26; Mü'minün, 23/23.

¹³⁹ Mevdüdi, *Tefhîmü'l-Kur'an*, VI,470.

¹⁴⁰ Kutup, *Fî zilâli'l-Kur'an*, XV, 263; Şeltût, Mahmud, *Kur'an'a Doğru*, (çev. Beşir Eryarsoy), İstanbul 1987, s.314.

¹⁴¹ Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, *Câmi'u'l-beyân an te'vili âyi'l-Kur'an*, Beyrût 1980, XXIX, 57.

¹⁴² Örnek olarak bkz. A'râf, 7/65,72,85; Şuarâ, 26/126,131,144,150,163,179.

¹⁴³ Merâğî, Ahmed Mustafa, *Tefsîrû'l- Merâğî*, yy., 1974, X, 79; Kutup, *Fî zilâli'l-Kur'an*, XV,263.

¹⁴⁴ Mevdüdi, *Tefhîmü'l-Kur'an*, VI,470; Saîd Havva, *el-Esâs fi't-tefsîr*, X,6152.

¹⁴⁵ Tabâtabâî, es-Seyyid Muhammed Hüseyin, *el-Mizân Fî Tefsîri'l-Kur'an*, Beyrût, 1991, XX/30,

"inandım" demenin de bir anlamının olmayacağı açıktır.¹⁴⁶ Dolayısıyla Nûh (as)'ın ibadete çağrısı, aynı zamanda tevhîde çağrısı da ifade etmektedir.

Bir diğer husus ta Allah'a ibadetin anlamı, yalnızca farz veya vacip ibadetlerle sınırlı olarak anlaşılamayacağı gibi, bir tek ibadet çeşidi ile de sınırlandırılarak da anlaşılabilir. İbadet burada en geniş ve genel anlamıyla, Allah'a kulluğun, onunla birlikteliğin karşılığıdır. Bu sebeple ilâhî risâletlerin kulluk meselesini tevhîd atmosferi içerisinde sunmaları, muhataplarına, Allah'ın varlığını ve O'nunla birlikte olma halini dünya hayatı süresince hissettirecek şekilde, O'nunla irtibatlı olma bilincini kazandırmak içindir. İşte bu, bir anlamda Allah'ın emir ve yasaklarına bağlı olarak hayatı disipline etmek demektir ki, hem ibadet hem de diğer bütün davranışları içerisine alan ve Allah'a karşı saygılı olma halinin ifadesi olan takvâdır. Aynı zamanda bu, her şeyi Allah'tan beklemek ve riyaya kapılmamak gibi üstün ahlâkî değerlerin de kaynağıdır.¹⁴⁷

Peygamberler, kendilerine indirilen vahye öncelikle uymak zorunda olan kişilerdir.¹⁴⁸ Aynı zamanda onlar, her şeyin ilahî iradenin kontrolü altında cereyan ettiğini bilmek¹⁴⁹ gibi, ilk bakışta her inanan insanın kabul ettiği akide boyutlu bir gerçeğin yük ve sıkıntısını yaşayan insanlardır. Buna rağmen bu insanlar, elçi olmak gibi bir iradî tercihte de bulunmamışlardır. Elçiyi seçmek ve gerekli mesajı kendi dilediği tarz ve vasıtalarla bildirmek¹⁵⁰, Allah'ın bilgisi ve tercihi dahilinde olan bir husustur.¹⁵¹ Her zaman insanlara, onların da diğer insanlar gibi tabii ihtiyaçları olan, "beşer" insan oldukları hatırlatılmış, asla onlarda "vahyin" dışında bir olağan üstülük/gizil güç vehmetmemeleri öğütlenmiştir.¹⁵² Onların görevi, insanlara Allah'ın mesajını ileterek insanları Allah'a kul olmaya çağırmaktır, asla Allah'tan başkasına kulluk etmeye çağırmazlar.¹⁵³ Onlar insanları iman ve küfür konusunda hesaba çekemeyecekleri gibi, bu yüzden her hangi bir ceza takdir etme yetkisinde de değildir.¹⁵⁴ Bunun yanı sıra hiç kimse peygambere inanmadan mü'min olama-

¹⁴⁶ Örnek olarak bkz. Ankebût, 29/2; Kiyâme, 75/36.

¹⁴⁷ Kutup, *Fi zilâli'l-Kur'ân*, XV,263

¹⁴⁸ Peygamberimizin çeşitli vesilelerle kendisine gelen vahye uyması yönünde uyarılması bütün peygamberler için de böyle olduğu anlamını ifade eder. Örnek olarak bkz. En'âm, 6/106; Yûnus, 10/109 vb.

¹⁴⁹ Örnek olarak bkz. En'âm, 6/107; Yûnus, 10/99; Hûd, 11/118 vb.

¹⁵⁰ Örnek olarak bkz. Şûrâ, 42/51.

¹⁵¹ En'âm, 6/124; Zuhrûf, 43/31-32.

¹⁵² En'âm, 6/50; A'raf, 7/188; Yûnus, 10/49; İsrâ, 17/93; Kehf, 18/ 110; Fussilet, 41/6.

¹⁵³ Al-i İmrân, 3/79,80.

¹⁵⁴ Örnek olarak bkz. En'âm, 6/48-50; Yûnus, 10/ 15, 99,107-108; Zuhrûf, 39/41; Gâşiye, 88/21-22.

yacağı¹⁵⁵ gibi, onun kararlarına karşı çıkararak da mü'min kalmaz.¹⁵⁶ Çünkü insanlarla sözlü bir ilişkiye girmeyi/iletişim kurmayı dileyen Allah, şefkat ve merhametinin bir tecellisi olarak bu ilişkide insanlar içerisinde ahlaki bakımdan en seçkin insanları peygamber olarak görevlendirmiştir.¹⁵⁷ Peygamberlerin risaleti,- davranışlar, ilişkiler, Allah'a ulaşma yolunda nefislerin arındırılması gibi- faaliyet alanı olarak tevhid çağrısına eklenmiş¹⁵⁸, Allah kendi mesajlarının içeriğine (emrettiklerini yapmak ve yasaklarından kaçınmak¹⁵⁹ yahut Allah'ın birliğini kabul etmek şeklindeki¹⁶⁰) mutlak manada peygamberi otoriteye itaati emretmiş¹⁶¹ ve peygambere itaati bu anlamda kendisine itaatle özdeşleştirmiştir.¹⁶² İşte Nûh (as)'un kendisi için kavminden istemiş olduğu itaat bu anlamdadır. Bu anlamdaki itaat, doğru yolda yürümenin, insanlığın ana kaynakla irtibatını devam ettirmesinin biricik yoludur.¹⁶³ Yani ben, içinizden Allah'ın seçip peygamberlik verdiği bir kimseyim; mamafih, ben Allah'ın mesajını size ulaştıran bir elçiyim; öncelikle sizin beni elçi olarak gönderen Allah'ı, bir olarak tanımanız, ona kulluk etmeniz, onun emirlerine uyup, yasaklarından kaçınmanız ve benim ondan alıp size tebliğ ettiğim hususlarda itirazsız bana uymanız, söylediklerimi dinlemeniz; onun adına emrettiklerimi yapmanız gerekir, diyerek davetini toplumuna açıklamıştır.

Bu ayette özlü olarak Nûh (as)'un toplumunu iman, ibadet ve ahlak esaslarına davetinin sunulması, Nûh (as)'un davetçi kimliği hakkında bize bir başka ipucu daha sunmaktadır. O da Nûh (as)'un, oldukça mahir bir hatip olarak davetini, etkili bir hitabetle ortaya koymuş olmasıdır. Nûh (as), davetinin başlangıcında beş te'kid (hitabetini güçlendirecek) edat kullanmıştır. Bunlar, Nidâ (çağrı) edâtı olan (yâ), mahzuf bir zamîrle izafet ("kavm" kelimesinin mahzuf bir mütekellim yâsı ile tamlama yapılması), te'kid (güçlendirme edatı: inne), mecrûrun takdimi ("innî nezîrun leküm" demeyip de "İnnî leküm nezîrun" demesi) ve lam-i ta'lîl (sebebiyet bildiren lam: "leküm" deki "le")dir.¹⁶⁴ Çünkü davetin nidâ (çağrı) ile başlaması, talep edilen şeyin muhatabın zihnine yaklaşmasını sağlar ve onları öğüdü kabule hazır hale getirmede etkili olur. Sözde

¹⁵⁵ Bakara, 2/285; Nisâ, 4/136.

¹⁵⁶ Nisâ, 4/65.

¹⁵⁷ Albayrak, Halis, *Tefsir Usûlü*, İstanbul 1998, s.16.

¹⁵⁸ el-Behiy, *İnanç ve Amelde Kur'anî Kavramlar*, s.114.

¹⁵⁹ İbn Kesir, *Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-azîm*, VIII,258.

¹⁶⁰ İbn Âşûr, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXIX/189.

¹⁶¹ Nisâ, 4/ 64; Şuarâ, 26/ 108, 110, 126, 131, 144, 150, 163, 179.

¹⁶² Âl-i İmrân, 3/ 32; Nisâ, 4/80; Nûr, 24/54.

¹⁶³ Kutup, *Fî zilâli'l-Kur'ân*, XV,263-264.

¹⁶⁴ Bkz. İbn Âşûr, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXIX,188; ed-Derviş, Muhyiddin, *İ'râbu'l-Kur'ânî'l-Kerîm ve Beyânühu*, Dâru'l-İrşâd, Suriye, 1988, X,222.

te'kid (sözü güçlendirici) edatın kullanılması da muhatabın zihninden tereddütleri gidermek için önemlidir. Yani eğer bu temel esasları kabul etmezseniz, sizi korkunç bir azapla uyarmakla emredildim¹⁶⁵, demek olur.

Burada davetçiler açısından vurgulanması gereken husus, davetçinin tanınan, bilinen, şaibesiz bir kimse olmasının, davet açısından öneminin yanı sıra, onun, davet esaslarını sade, külfetsiz olarak anlaşılacak bir üslupta sunması da çok önemlidir. Hatta davetçinin kimliği ve üslubu kadar davet esaslarının, muhatapların akıllarının alacağı tarzda ve zihinlerde davetin niteliği ve niceliği ile ilgili bir tereddüt oluşturmayacak biçimde, hitabet ölçülerine uygun ve muhatabı etkileyecek bir hitabet üslubu ile ortaya konulması ve böylece davette hitabetin gücünden faydalanılması¹⁶⁶ gerektiğine dair de bir işaret sunulması, bu kısımdan algılanabilecek bir mesajdır.

Nûh (as) taleplerini toplumuna sunduktan sonra onlara biri dünyevî biri de uhrevî iki vaadde bulunarak şöyle diyor: Eğer siz benim bu iman, ibadet, ahlak ve itaat içerikli davetime olumlu cevap verirseniz¹⁶⁷, "**Allah sizin** (önceki tüm günahlarınızı veya kul hakkı vb. günahların dışında kalan¹⁶⁸ diğer) **tüm günahlarınızı bağışlar ve belli bir süreye kadar** (ömürlerinizi uzatmak suretiyle¹⁶⁹, size normal bir yaşama hakkı vererek¹⁷⁰) **sizi tehir eder.** (halinizi islah ederseniz, hakkınızda kararlaştırılan azabı kaldırmak suretiyle sizin ölümünüzü geciktirir¹⁷¹.) **Çünkü Allah'ın taktir ettiği süre geldiğinde,** (bu halinizi devam ettirecek olursanız, hakkınızda kararlaştırılmış olan ve sizi uyarmakla emredildiğim o azap

¹⁶⁵ Bu konuda tefsirlerde ("en enzir" ve "eni'büdüllâhe" lafızlarındaki) "en" edatı ile ilgili geniş bilgi yer almaktadır. Biz bu özet anlamı bu bilgilerden yola çıkarak vermeye çalıştık. Bkz. Muslihiddin Mustafa, *Hâşiyetü Şeyh Zâde 'Alâ Tefsiri'l-Kâdi el-Beydâvi*, İstanbul 1994, IV, 452-253; ed-Derviş, *İ'râbu'l-Kur'an*, X,222.

¹⁶⁶ Davette hitabetin önemine dair daha geniş bilgi için bkz. Şanver, Mehmet, *Kur'an'da Tebliğ ve Eğitim Psikolojisi*, Pınar Yayınları, 2001, s.108-110.

¹⁶⁷ Bkz. İbn Aşûr, *Tefsiru't-Tahrir ve't-Tenvir*, XXIX,189.

¹⁶⁸ Burada "min" harf-i cerinin anlamı ile ilgili bir takım yorumlara gidildiğini görmekteyiz. "min" ziyâde olarak te'kit için midir yoksa "ba'ziyet mi ifade eder veya "min" "an" anlamında mıdır? Ba'ziyet ifade ederse - ki çoğunluk bunu tercih etmektedir - o zaman bu bir kısım günahlar, iman etmeden önceki günahlar olup, iman ettikten sonraki günahları kapsamaz, denilmiş; yahut bu bir kısım günahlardan anlaşılması gereken, iman etmeden önceki günahlarından, "içerisinde kul hakkı vb." günahların dışında kalan günahlardır, denilmiştir. (Bkz. Râzi, Fahreddin, *et-Tefsiru'l-kebir*, Beyrut ty., XXX,135; İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azim*, VIII,258; ed-Derviş, *İ'râbu'l-Kur'an*, X,222.; Sâbûnî, *Safvetü't-Tefâsir*, III,450-451.

¹⁶⁹ Nesefî, *Medârikü't-tenzil*, VI, 362.

¹⁷⁰ Mevdüdi, *Tefhimü'l-Kur'an*, VI,471.

¹⁷¹ İbn Kesir, *Tefsiru'l-Kur'âni'l-azim*, VIII, 259; Nesefî, *Medârikü't-tenzil*, VI, 362.

gelip çıktığında¹⁷²) *o zaman o ecel ertelenmez..* (Benim bu konuda sizin bilmediğiniz şeyleri bildiğimi, bu sebeple işin ne kadar vahim olduğunu ve bu sürenin benim uyarımla birlikte başlamak suretiyle her gün sizi biraz daha azabın korkunç kucağına ittiğini¹⁷³) *keşke bilseydiniz*¹⁷⁴.

Burada hemen şunu hatırlatmakta yarar görüyoruz: Davet boşluk kabul etmez. Taleplerin mutlaka karşılığı ortaya konulmalıdır. Muhatap bu taleplere maddi ve manevi olarak özendirilmelidir. Bunu bir anlamda dünyevileşmiş insanların hırslarının çok daha şümüllü olarak tatmin edilmesi şeklinde de anlamak mümkündür. Çünkü (Mu'tezilenin anladığı anlamda) insanların ömürlerinin uzatılması garantisinin verilmesi, (diğer bir ifade ile bu ayetten, insan ömrü için alt ve üst sınırların belirlenmesi gibi bir anlam çıkarılması¹⁷⁵) onlara dünyada elde edecekleri tüm imkânların anahtarının sunulması anlamına gelmektedir. Zira insanın dünyada yaşama fırsatı kazanması, imkân olarak her şeyi elde etme ümidinin belirlenmesi demektir. Çünkü insanın bütün ümitlerini söndüren ve sonu alınmaz arzularına gem vuran ölüm olmuştur. Tıpta kaydedilen tüm aşamaların, gelecek için ortaya konulan tüm tıbbî projelerin öncelikli hedefi, insan ömrünü bir miktar uzatmanın yollarını aramaktan başka ne olabilir ki? İşte her insanda bulunan ebedilik arzusunun¹⁷⁶ tahrik edilmesi anlamına gelen bu vad, Nüh (as)'un dilinden onlara dünyevî bir mükâfat olarak sunulmakta ve bu mükâfat öncelikle ibadet, takva ve itaat şartlarına bağlanmaktadır. Yahut böyle değil de, Allah'a inanmanın, O'na kullukta muttakilik vasfı kazanmanın, dünyada maddî refahın, bereket ve bolluğun kapılarının açılacağı anlamına zaten geleceği muhakkak olacağı için¹⁷⁷, ömürlerin (yıllara sığmayacak) maddi ve manevi kazançlarla dopdolu hale gelmesi, böylece ömrün bereketlenerek¹⁷⁸ uzaması, zira ecellerin belirlenen sürelerinin değişmemesinin asli kural olduğunun bilinmesi gerekir. Dolayısıyla Allah'ın takdir ettiği ecel gelince de bir an bile tehir edilemeyeceğinin bilinmesi gerektiği hatırlatılmaktadır. Dola-

¹⁷² Mevdüdi, *Tefhimü'l-Kur'an*, VI,471.

¹⁷³ Mevdüdi, *Tefhimü'l-Kur'an*, VI,471; İbn Âşûr, *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XIX,191.

¹⁷⁴ Nüh,71/4. Parantez içinde verdiğimiz anlamların tamamı için Bkz. Ebu's-Suûd, Muhammed b. Muhammed, *İrşâdül-akli's-selîm ilâ mezâye'l-Kur'âni'l-Kerîm*, Beyrut ty., IX,36-37.

¹⁷⁵ Bkz. Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 215; Aynı görüş Zemahşerî'nin görüşünü ifade eden lafızlardan aynen alıntılar yapılarak, hemen bütün klasik tefsir kaynaklarında ecelin öne alınıp alınamayacağı ile ilgili bir tartışma ekseninde konu ele alınıp yorumlanmaktadır. (Bkz. Râzî, *et-Tefsîru'l-kebîr*, XXX,135.)

¹⁷⁶ A'raf, 7/20; Tâhâ, 20/120.

¹⁷⁷ A'raf,7/96. Ayrıca biraz ileride ele alacağımız söz konusu Nüh sûresi'nin 11. ve 12. ayetleri de bu anlamdadır.

¹⁷⁸ Şevkânî, *Fethu'l-Kadir*, V, 368.

yısıyla bunu davette bir özendirme olarak algılamak gerekir. Bu özendirme, aşırılıklar içermemektedir. Herkesin erişebileceği emellerine hitap etmektedir. İkinci olarak objektif bir vaat olup, ilahi mesajın içeriğine de uygundur. Çünkü davetçi kendisinin değil, Allah'ın günahları bağışlayacağını ve ecelleri erteleyeceğini söylüyor. Bir anlamda Allah'ın kuldandan taleplerine karşılık, kulun da Allah'tan olan bir beklentisine, en azından mukadder olan bir talebine cevap verilmiş oluyor.¹⁷⁹ Allah'ın dilemesinin söz konusu olduğu yerde bunların olabirliği hiç kimseye aykırı gelmeyeceği için objektif bir vaaddir. Eğer peygamber, ben size şunları ve şunları temin edeceğim demiş olsaydı, sübjektif bir davet yapmış olur, kendisini her şeyin merkezi yapmak suretiyle daveti şahsına yapmış olurdu. Hâlbuki tüm peygamberlerin daveti Allah içindir ve bu davetlerine karşılık hiçbir dünyevi ücret beklentileri yoktur. Nûh (as) bunu zaten çeşitli vesilelerle vurgulamıştır.¹⁸⁰

İkinci vaad, insanlarda ahiret bilincinin oluşmasına yardımcı olacak türden bir vaaddir ki, ahirette uğrayacakları zararların onlardan kaldırılması anlamına gelir.¹⁸¹ Bu da yukarıda şart olarak öne sürülen üç esasa uyulması halinde günahların bağışlanmasıdır.¹⁸² Bağışlanması vaad edilen günahların hangileri olduğuna dair ihtilaflara kısaca işaret ettiğimiz için, burada ayrıca bunu genişçe ele almayı uygun bulmuyoruz. Ancak bir kural halini almış olan şu hadis-i şerifi kaydetmemizin yeterli olacağı kanaatindeyiz: "*İslâm, kendisinden önce olan şeyleri kesip atar*"¹⁸³ Yani İslâm, kendinden önce işlenmiş olan bütün günahları kesip atmak suretiyle, kişinin o günahlardan ahirette sorguya çekilmemesini sağlar. Yahut Allah'ın hakkına taalluk eden günahlar bağışlandığı halde, kul hakkına taalluk eden günahlarla ilgili hak sahibinden helallik almak şartıyla bir affın söz konusu olacağı da anlaşılmalıdır. Buna göre Nûh (as)'un kavmini şirkin karanlığından kurtarmak suretiyle tevhidin aydınlığına kavuşturmak için onların ilgilerini çekecek, duygularını harekete geçirecek, akli melekelerini kullanmalarına yardımcı olacak -Çünkü bunların hiç birisini tapmakta oldukları tanrıların vaat etme imkânı yoktur.- hem dünyevî hem de uhrevî vaatlerde bulunmuş olduğunu görüyoruz.

Bu kısımda söylenenleri bir özetle toparlamamız gerekirse, şu toplu anlamı verebiliriz:

¹⁷⁹ Kılıç, Sadık. *Fıtratın Dirilişi*, İstanbul 1991, s.166.

¹⁸⁰ Yûnus, 10/72; Hûd, 11/29; Şuarâ, 26/109.

¹⁸¹ Merâğî, *Tefsirü'l-Merâğî*, X,79.

¹⁸² Ayrıca şu ayetlere de bakılabilir: Enfâl, 8/38; Yûnus, 10/98; İbrâhîm, 14/10; Ahkâf, 46/31.

¹⁸³ Ahmed b. Hanbel, Müsned, İstanbul 1982, IV, 199, 204, 205.

Nûh, milletine şöyle sesleniyor: Ey milletim! Ben, içinizden birisiyim. Aile fertlerimle birlikte sizinle bir arada yaşıyorum. Hiçbir zaman sizin başınıza bir kötülüğün gelmesini istemem. Zira size gelecek bir kötülük, doğrudan veya dolaylı olarak beni ve ailemi de etkileyecektir. Ancak siz Allah'tan gayrı bir takım varlıkları tanrı edindiniz ve onlara ibadet ediyorsunuz. Ben içinizden Allah'ın seçip görevlendirdiği bir uyarıcı elçiyim. Eğer Allah'a inanmaz, O'na kul-luk etmez, onun emir ve yasaklarını ciddiye almamak suretiyle ondan gerektiği gibi sakınmaz (takvâ) ve benim O'ndan alıp da size tebliğ ettiğim şeylerde bana gereken bağlılığı (itaat) göstermezseniz, Allah tarafından size korkunç bir azabın geleceğini açıktan açığa duyuruyorum. Ancak eğer siz Allah'a inanır, O'na ibadet eder, küçük-büyük günahlardan sakınır, emir ve yasaklara titizlikle uyar-sanız ve benim size Allah'ın emri olarak tebliğ ettiğim şeyleri kabul etmek suretiyle bana da gerektiği şekilde itaat ederseniz, Allah sizin önceki günahlarınızı bağışlar ve size geleceğini haber verdiğim azabın ertelenmesi suretiyle Allah'ın takdir etmiş olduğu en uzun süreye kadar ölümlerinizi geciktirir. Bu bir şart ceza ifadesidir. Si-zin aslında bu söylediklerimi kabul etmekten başka bir seçeneğiniz de yoktur. Çünkü, eğer bunu seçmezseniz Allah sizi (dünyada veya ahirette yahut hem dünyada hem de ahirette) cezalandıracaktır. Peygamber olarak benim size bu duyuruyu yapmama da bu süre başlamış oldu. Artık sizin "haberimiz yoktu" demeye de hakkınız ve imkanınız kalmadı. Şunu iyi bilin ki Allah kullarına karşı son derece merhametlidir. Bir zorunluluk olmadığı halde Allah yinede sizi uyarmak istedi. Zira O kullarını helakle yok etmek istemediği gibi, sizin O'na yönelmenizden ötürü de sizden hoşnut olacak ve geç-mişteki zulüm ve kötülüklerinizi görmezlikten geleceği gibi, size özel lütufta da bulunarak ömürlerinizi bereketlendirecektir. Bu sizi imana bir teşvik ve özendirmedir, bu fırsatı sakın kaçırmayınız. Aksi halde bu şirk, zulüm, azgınlık ve kötülüklerinizin karşılığı ola-rak takdir edilmiş olan azap, mutlaka başınıza gelecek ve sizi helak edecektir. Çünkü bu hallerinizi ıslah etmezseniz bu azap mukad-derdir ve bu azap geldi mi de artık bundan kurtuluş olmaz.

Nûh (as), bu çağrıyla yaptıktan sonra toplumu tarafından bir takım eziyetlere maruz kalmıştır. Sürede bunlar anlatım veya nakil formuyla yer almamaktadır. Biz bunları diğer sûrelerden öğreniyo-ruz ki, toplumunun ileri gelenleri hemen Nûh (as)' a karşı çıkmışlar ve ona bir takım (apaçık sapıklık¹⁸⁴, yalancılık¹⁸⁵ ve delilik¹⁸⁶ gibi) isnat ve iftiralar atmakla kalmayıp, onu (taşlamakla¹⁸⁷) tehdit et-

¹⁸⁴ A'raf, 7/60-61.

¹⁸⁵ Hüd, 11/27.

¹⁸⁶ Mü'minün, 23/25; Kamer, 68/9.

¹⁸⁷ Şuarâ, 26/116.

mişler ve onun davetini yalanlamışlardır.¹⁸⁸ Bir türlü onun peygamberliğini kabullenememişler¹⁸⁹ ve onu atalarının dinine karşı gelmekle suçlamışlardır.¹⁹⁰ Bir anlamda onun bir bozguncu olarak görülmesi¹⁹¹ peygamberliğinin yalanlanmasına sebepmiş gibi bir gerekçe oluşturulmaya çalışılmışsa da, asıl olarak toplumun ileri gelenlerinin menfaat ve çıkarlarına ters düştüğü için o, ayak takımı ile işbirliği yapmakla suçlanmış¹⁹², hatta onun davasının haksızlığına da onlarla bir arada bulunması bir delil olarak sunulmaya çalışılmış¹⁹³ ve bu aşağı tabakadan insanların kovulmasını isteyecek kadar ileri gitmişlerdi.¹⁹⁴ O azim ve sabırla nesiller boyu davetini büyük bir ümitle sürdürmüş¹⁹⁵, mesajına karşı direnenlere, mertçe karşı durmuş¹⁹⁶, ama her geçen gün kavminin inanmak bir yana baskı ve zulmü dayanılmaz boyutlara ulaşmış¹⁹⁷ ki o, artık **"Allahım! Ben yenildim, bana yardım et!"**¹⁹⁸ deme durumunda kalmıştır. Artık ona kimsenin inanmayacağı iyiden iyiye belli olunca¹⁹⁹, uyardığı azabın gelmesi artık hak olmuştu.²⁰⁰ İnananların kurtulması ilahî garanti altında olduğu için, kurtuluş çaresi de ilahî bir projenin uygulanışına bağlanmış, derhal bu kurtuluş projesi vahiy yoluyla Nûh (as)'a bildirilmiş ve kurtuluş gemisi inşa ettirilmişti.²⁰¹ Her şey süratle korkunç bir sona doğru gittiği halde kör olarak tavsif edilen insanlar²⁰² hala Nûh (as) ile alay etmekten, onun çağrısını hafife almaktan geri durmuyor, azabın bir an önce gelmesine adeta davetiye çıkarıyorlardı.²⁰³ Sanki operasyon yapılan organın kangrene dönüşmesi, bünyenin iyiden iyiye mikrop üretir hale gelmesi gibi bir durumda yapılan müdahale ne anlam ifade ederse, O, sabir timsali peygamberin, onlar aleyhinde azap istemesi ve o toplumun azaba çarptırılması da onu ifade eder duruma gelmişti. İşte hiçbir çarenin kalmadığını gören Nûh (as), itiraf edersesine kavminin durumunu bir şikayet arzı halinde Allah'a arz eder

¹⁸⁸ Yûnus, 10/73; Enbiyâ, 21/77; Şuarâ, 26/105; Furkan, 25/37; Sâd, 38/12; Mü'min, 40/5; Kâf, 50/12; Kamer, 54/9.

¹⁸⁹ Hûd, 11/27; Mü'minûn, 23/24; İbrâhim, 14/9.

¹⁹⁰ İbrâhim, 14/10; Mü'minûn, 23/24.

¹⁹¹ Hûd, 11/32.

¹⁹² Hûd, 11/27.

¹⁹³ Şuarâ, 26/111.

¹⁹⁴ Hûd, 11/ 29-30; Şuarâ, 26/114.

¹⁹⁵ Ankebût, 29/14.

¹⁹⁶ Yûnus, 10/71.

¹⁹⁷ Kurtübî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, XVIII, 298-299.

¹⁹⁸ Kamer, 54/10.

¹⁹⁹ Hûd, 11/36.

²⁰⁰ Mü'min, 40/5-6.

²⁰¹ Hûd, 11/36-48; Mü'minûn, 23/27-28; Şuarâ, 26/117-120; Kamer, 54/13-14.

²⁰² A'raf, 7/64.

²⁰³ Hûd, 11/38-39.

ve bir sonraki alt başlıkta ele alacağımız bütün bir maziyi itiraf sadedinde, bu sonucu hak eden insanların, ne kadar sözden anlamaz olduklarını, kendisinin onları ikna etmek için nasıl her türlü yol ve metotları denediğini, ama bu çabaların hiçbir fayda vermediğini, aksine insanların süratle azaba koştuklarını, bu durumda kendisinin yapacak hiçbir şeyinin kalmadığını anlatmak ister.

2-Davetin Belli Bir Metotla Yürütülmesi

Burada ele alacağımız ayetler, adeta bu kısma bir gelişme bölümü hüviyeti kazandırmaktadır. Burada özellikle Nûh (as)'un davetini toplumuna kabul ettirmek için nasıl yılmadan didindiğini, çareler aradığını, onları ikna etmek için çeşitli metotlar geliştirdiğini göreceğiz. Bu kısım bir önceki kısmın sonunda yaptığımız çeşitli sürelerdeki ayetlerde ifade edilen durumun da bir icmal gibidir. Ama bu icmal hem anlatım üslubu, hem de keyfiyet olarak çok farklı bir formdadır. Burada da metot geliştiren bir davetçi, her gün kendini yenileyerek toplumunun karşısına aynı mesajları aktarmak için çıkan, onlara vaatlerde bulunan, onların akli melekelerini harekete geçirmeye çalışan bir peygamber ve onun karşısında tüm hile ve entrikalarıyla karşı duran bir kavim ve kavmin kendini beğenmiş, insanları menfaatleri uğruna kullanmaktan çekinmeyen zengin, şımarık zenginleri anlatılmaktadır. Burada sanki şu, bir ilke olarak şuurulara kazınmak istenmektedir: "Peygamber de olsa, hiç kimse davetinin herkes tarafından mutlaka kabul edileceğine dair bir hevese kapılmamalıdır. Allah hidayet ederse, kullar hidayete erer, davetçilerin de davetleri kabul görür. Davetçiye düşen duyurmak, deliller sunmak, insanların akli melekelerini harekete geçirmektir. İnsanlara düşen de bu deliller karşısında biraz da olsa beyin gücünü kullanmak suretiyle iradesini harekete geçirmektir. Gerisi tamamen Allah'ın kontrolündedir."²⁰⁴

Bu bakış açısı, bu kısım ile ilgili ayetlerin konu bütünlüğü içerisinde algılanmasına katkı sağlaması için önem arz etmektedir. Buna göre söz konusu ayetler şu mealdedir:

"(Nûh) şöyle dedi: "Ey Rabbim! Doğrusu ben, toplumumu gece gündüz davet ettim. Ancak benim davetim, onların kaçışlarını artırmaktan başka bir işe yaramadı. Ben onları, (inansınlar ve böylece) sen kendilerini bağışlayasın diye ne zaman davet ettiysem, onlar parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, (inanmamakta) inatla ayak dirdiler, kibirlendikçe kibirlendiler."

"Sonra onları açıktan açığa davet ettim. Daha sonra (bir başka metotla gerektiğinde) açıktan, (gerektiğinde) gizli-

²⁰⁴ Bilgi için bkz. Zeydân, *İslam'da Davet ve Tebliğ*, s. 475-476.

den gizliye onları davet ettim. Dedim ki: Rabbinizden af dileyin, çünkü O çok bağışlayıcıdır. O, üzerinize gökten bol bol (bereketli) yağmur indirir; mallarınızı ve oğullarınızı çoğaltır, size yeşil yeşil bahçeler verir ve sizin için nehirler akıtır.”

“Size ne oluyor ki Allah’a büyüklüğü (vakar) yakıştıramıyorsunuz? O ki sizi merhaleden merhaleye/ halden hale geçirerek yarattı. Görmüyor musunuz, Allah yedi göğü ahenkli bir biçimde/ bir bütün olarak nasıl yarattı? Onların içinde Ay’ı bir nûr, güneşi de bir kandil haline getirdi. Allah sizi yerden bitki bitirir gibi bitirdi. Sonra sizi oraya döndürür ve sizi yeniden oradan bir çıkarışla çıkarır.”“Allah size, geniş yollar edinip rahatça dolaşabilesiniz diye yer yüzünü bir yaygı yaptı.”²⁰⁵

Meallerini arz ettiğimiz ayetleri toplu olarak değerlendirdiğimizde, davet açısından şu üç hususun çok önemli olduğunu görüyoruz: Birincisi, davette devamlılık; ikincisi, davetin belli bir metotla yapılması; üçüncüsü de kararlılıktır. Bir diğer ifade ile, davette bulunan kimsenin zamanı çok iyi kullanması, bunun için yaşadığı her anı bir fırsat olarak değerlendirmesi; ikincisi, davetin zaman, mekan, sosyal imkanlar ve özel şartları göz önünde bulundurularak en etkili davet yöntemlerinin kullanılması; üçüncüsü de, davetin elzem olduğuna inanan davetçinin, tüm ikna yöntemlerini kullanmasının yanı sıra delilleri de çok iyi kullanmak suretiyle muhataplarını kazanmak için tavizkar bir görüntü vermemesi, gerekli tavrı da uygun zaman ve zeminlerde ortaya koyabilmesidir.

Birinci paragrafta yer alan ayetlerde “gece gündüz milletimi davet ettim” ifadesiyle, Nûh (as)’un, toplumunun içerisinde yaşadığı dokuz yüz elli yıl süresince²⁰⁶ ara vermeksizin, ısrarlı bir şekilde, bütün zaman dilimlerini kullanarak -gece gündüz demeden- muhatapları bıktırmadan, hiçbir tembellik, ve kusur göstermeksizin²⁰⁷ hidayete ermelerinin sağlanması²⁰⁸ ve bu sayede mağfiretin gerçekleşmesi için çaba sarf ettiğini ifade etmektedir. Fakat onun toplumu, bu çağrıya tepkisini ve nefretini, “onları her ne zaman davet ettiysem...” cümlesiyle başlayan serzeniş ifadeleri ortaya koymakta²⁰⁹ ve şu üç fiili hareketle tepkilerini göstermektedirler: Parmaklarını kulaklarına tıkamak, elbiselerine bürünmek suretiyle Nûh(as)’u hiç dinlememek ve onun yüzünü bile görmek isteme-

²⁰⁵ Nûh, 71/5-20.

²⁰⁶ Ankebût, 29/14.

²⁰⁷ Şevkânî, *Fethul Kadîr*, V,368.

²⁰⁸ İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur’âni'l-azîm*, VIII,259.

²⁰⁹ Sâbüni, *Safvetü't-Tefâsîr*, III,450-451.

mek; kendi bildikleri yanlışta veya Nûh (as)'u dinlememek hususunda ala bildiğine inatta ısrarla büyüklük taslamak gibi davranışlar sergilediler.

Ayrıca bu paragrafta söz konusu toplumun psikolojik tavrına da dikkat çekilerek, onların yeni bir düşünce ile karşı karşıya geldiklerinde, gerek düşüncelerinde, gerek inançlarındaki yanlışlıkları sorgulamamak için iradelerini menfi yönde ne kadar zorladıklarını, en olmadık bayağı çocukça tavırları (kulaklarını tıkamaları, elbiseleriyle yüzlerini ve gözlerini kapatmaları gibi) bile rahatlıkla kendilerine yakıştırabildiklerini, bunun ise ne kadar ayıplanması gereken bir durum olduğunu görüyoruz.²¹⁰ Burada asıl sorun büyüklemlerin kimliğidir. Bunlar, toplum içerisinde konumları gereği daha alt tabaka insanları etkileme ve yönlendirme gücüne sahip olan insanlar olduğu söylenebilir. Çünkü diğer sùrelerde geçen söz konusu pasajlardan bu anlaşılmalıdır.²¹¹ Diğer bir ifade ile sıradan veya alt tabakadan insanların kibirlenmelerinin ne önemi olabilir ki? Eğer ileri gelenler kibirlenmemiş olsaydı, toplumun alt tabakasındaki insanların kibirlenmesinin hiçbir önem ifade etmeyeceği açıktır. Dolayısıyla bu insanların kulaklarını tıkamaları, yüzlerini ve gözlerini elbiseleriyle kapamaları da bir şey ifade etmeyecektir. Öyle ise bu tirajı komik duruma düşenlerin toplumun ileri gelenlerinin olduğu rahatlıkla anlaşılabilir. Çünkü onların Nûh (as)'u dinlediklerinin görülmesi, fark edilmesi davete meyyal olan alt tabaka insanların hemen ilgisini çekeceği de bir gerçektir. Bu sebeple onların, bu hususta ne kadar katı olduklarının, hiç taviz vermediklerinin bir işaretini vermeye kendilerini mecbur hissederek bu tavrı takındıkları da söylenebilir.²¹² Bu durumda davetçi misyonuyla Nûh (as)'un yıldınlığa ve ümitsizliğe düşmeden, alternatif metotlar geliştirmek suretiyle, kendisine karşı takınılan bu tavrı kırmanın yollarını aradığı görülmektedir ki, bu davranışıyla Nûh (as)'un davetçilere çok önemli bir mesaj verdiği söylenebilir. Bu mesaj da ikinci paragraftaki anlatımda açık olarak ortaya konulan, davette etkili

²¹⁰ Kutup, *Fî zilâli'l-Kur'ân*, XV, 266.

²¹¹ Örnek olarak bkz. Hüd, 11/27; Mü'minun, 23/24. Bu ayetlerde Nûh (as)'a karşı çıkanların Mele' diye ifade edilen kimseler olduğu bildirilmektedir. Mele': Bir görüş üzerinde bir araya toplanan, görünüş itibarıyla göz dolduran ve gönüllerde kendilerine karşı büyüklük hissi uyandıran topluluk anlamıyla insanların ileri gelen, görüş fikir ve itibar sahibi olan, işleri bitirip bir çözüme ve sonuca bağlayacak nitelik ve yetkiye sahip bulunan heyete denir. (Râğıb el-İsfâhâni, *Müfredâtü elfâzi'l-Kur'an* (thk. Safvân Adnan Dâvüdi), Dimeşk 1997, "mele' " md.)

²¹² Söz konusu topluluğun baskıcı, statükocu, menfaatçi, gelenekçi vb. sosyal davranışlara sahip olmaları; ayrıca kibirlilik, makam ve mevki düşkünü, çok bilgili olduklarını sanan cahiller olmaları gibi psikolojik özelliklerinden hareketle bu yargıya vardık. Onların bu özellikleri için bkz. Altıntaş, Ramazan, *Kur'an'da Hidayet ve Dalâlet*, İstanbul, 1995, s.184-187.

olabilmenin yollarını aramak ve bunun için çeşitli metotlar geliştirmektedir

İkinci paragraf, Nûh (as)'un kararlılığı kadar metodik oluşuna da dikkat çekmektedir. "*Gizli davet, açık davet, gerektiğinde gizli, gerektiğinde de açık davet*" ifadeleriyle muhataplara yaklaşma tarzı; "*Allah'ın çok çok bağışlayıcı olduğu, yağmurlar, mallar, evlatlar, bahçeler, nehirler*" gibi lütuflarda bulunacağı sayılmak suretiyle kendilerine yaklaşılan muhatapların dünyevî ve uhrevî temayüllerine hitap edilerek davette bulunulmuştur. Bir anlamda Nûh (as)'un yaptığı iş, yerin ve göğün sunacağı bollukları elde etmeye teşvik etmek suretiyle onların kalplerindeki dünyevî imkânlarla karşı saklı olan sevgiyi harekete geçirmek ve bu sayede onların inanmalarını, geçmişteki davranışlarından ötürü de başlanma dilemelerini özendirmeektir.²¹³ Bir diğer ifade ile onların içlerinde sakladıkları, öncelikle elde etmek istedikleri veya faydasını hemen görebilecekleri şeylerin en çok hoş gidecek olanlarını vaat etmek suretiyle imana teşvik etmiştir.²¹⁴ Bir anlamda Nûh (as) toplumuna, tövbe etmelerine karşılık şu beş şeyi vaat etmiştir: Gökten bol yağmurların yağacağını ve bu bereketli bol yağmurlar sayesinde yerden onların istifade edebileceği çeşit çeşit bitkilerin biteceğini; bütün çeşitleri içine alacak çoklukta ve bollukta mallar; fitratın olmasını arzu ettiği nitelikte evlatlar; bağlar, bostanlar ve nehirler.²¹⁵ Öyle ise Nûh (as)'un burada ortaya koyduğu davette, insanların ihtiyaç duyduğu maddi ve manevi tüm imkânların ve imkânsizliklerin yaratıcısına, onların dikkatlerini çekmek maksadı ön plana çıkmaktadır. Bundan da anlaşılabilir ki, bu tür faaliyetler şuurlu olmayı gerektirdiği kadar metotlu olmayı da gerektiren faaliyetlerdir. Buna göre metot nedir? Nûh (as) davetinde nasıl bir metot kullanmıştır? Bunun bir metot olduğu söylenebilir mi? gibi sorular konunun ve sürenin eksenini ile ilişkisini ortaya koyacağı için önem arz etmektedir.

Metot, usûl, tarz, biçim, yol, yöntem, sistem gibi anlamlara gelen Fransızca bir kelimedir. Bir amaca ulaşmak için her hangi bir şeyi bazı ilkelere ve belli bir düzene göre söyleme, yapma tarzı, usûl, davranma tarzı, alışkanlık²¹⁶ demek olan metot, uygulanan alan ve varılmak istenen hedefe göre birden çok olabileceği gibi, değişkenlik ve bilinçli bir faaliyet olma özelliklerine de sahip olması gerekir.²¹⁷ Buna göre, metottan söz edildiği yerde, bilinçli olarak

²¹³ Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, III,452-453.

²¹⁴ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV,217.

²¹⁵ Merâğî, *Tefsîrü'l-Merâğî*, X,84.

²¹⁶ *Meydan Larousse*, Meydan Yayınevi, İstanbul 1972, VIII, 682. "metot" md.

²¹⁷ Şanver, *Kur'an'da Tebliğ ve Eğitim Psikolojisi*, s. 32-33.

bir problemin çözümü, bir işin veya etkinliğin sonuca bağlanması ve bunun bir takım ilkelere dayandırılması anlaşılacağı için, Nûh (as)'un daveti, bilinçli olması bakımından, insanları parçalanmış inanç zafiyetinden, tevhidî bütünlüğe ulaştırma faaliyeti olarak, toplumdaki inanç, ibadet, ahlak buhranını çözmek amacı ile gece-gündüz, gizli, açık, gerektiğinde gizli, gerektiğinde açık (yani değişken bir üslupla) yapılmış olması bakımından metotlu bir davettir; bu davet de Nûh (as)'un davetteki metodu olarak ifade edilebilir. Öyle ise metot sahibi birisi olarak Nûh (as), Kur'an'daki ifadelerle bakıldığında nasihat²¹⁸, tebliğ²¹⁹ ve bu sûrede ifade edilen şekliyle davet faaliyetlerinde bulunmuştur. Nûh (as), bu her üç faaliyet biçimi ile de inzar görevini yerine getirmeye çalışmıştır. Özellikle "tevbe" etmeleri için kavmine yaptığı çağrı ve arkasından sayılan dünyevî nimetler, tefsir kaynaklarımızda kuraklıktan kavru lan, açlığa ve kıtlığa mahkûm olan, kadınların çocuk doğuramaması yüzünden yıllarca yeni nesle hasret kalan insanların²²⁰ ihtiyaçlarının istismarı olarak algılanmamalıdır. Aksine davetçinin davette etkili olabilmesi için kültürel yönün önemine bir başka açıdan dikkat çekilmesi olarak bakılmalıdır. Burada söz konusu olan kültür, toplumun sosyal yapısı, ihtiyaçları ve eğilimleri hakkında tecrübe edine rek elde edilen, insanların psikolojik yapılarını, meşrep ve duygularını içeren bir kültürdür ki, bu davetçi için insanların kalplerini açan bir anahtar niteliğindedir.²²¹ Öyle ise bu yorumları şöyle anlamak gerekir: İnsanlar bir takım tabii sıkıntılara zaman zaman düşebilir. Bu sıkıntıların kaynağı manevî buhranlar da olabilir. İnsanlar bu buhran dönemlerinde ümitsizlik içerisinde de olabilirler. Yani "biz şöyle şöyle yaptık, Allah bizim tövbelerimizi nasıl kabul eder?" gibi. Bu sıkıntı zamanları insanların duygularının en hassas, inanma temayüllerinin daha fazla olması ümit edilen zamanlardır. Kaldı ki, insanlara acıyacak ve onlara merhametiyle rahmetini gönderecek olan da Nûh (as)'un kendisine çağırıldığı Allah'tır. Günahlardan dolayı yapılacak tövbeleri kabul edecek olan da O'dur. Bağışlamak O'nun şanındandır. Dolayısıyla ümitsizliklerden, ümitli olmaya bir yol bulmak, insanları sıkıntıları ile yüz yüze bırakmak yerine onlara kurtuluş yolları göstermek, çaresizliklere çare olmayı vaat etmek, davetçinin en önemli hedeflerinden biri olmalıdır. Allah'ın çeşitli vesilelerle inanmak ve takva üzere yaşamak şartı ile bolluk ve bereketlerin önünü açacağı müjdesini²²² de böyle anlamak

²¹⁸ A'raf, 7/62; Hüd, 11/34.

²¹⁹ A'raf, 7/62.

²²⁰ Zemahşerî *el-Keşşâf*, IV, 217; Kurtûbî, *el-Câmi' li ahkâmî'l-Kur'an*, XVIII, 312.

²²¹ Gadbân, Münir Muhammed, *Nebevî Hareket Metodu* (çev. Tarık Akarsu), İstanbul 1992, I, 25.

²²² Mâide, 5/66; A'râf, 7/96; Tâhâ, 20/132; Talak, 65/2-3; Cin, 72/16.

gerekir diye düşünüyoruz. Hz. Ömer'in yağmur duasında çokça istiğfar etmesinin, Hasan el-Basrî'nin kıtlıktan şikâyet edene, fakirlikten dert yanana, çocuklarının azlığından, arazisinin verimsizliğinden sorana, "öyle ise istiğfarda bulun" diye cevap vermesinin ve her ikisinin de yaptıkları şeyin gerekçesi olarak bu ayeti okuyup cevap vermelerinin de²²³, Nûh (as)'un bu ayette zikrettiği şeyleri bir istismar olarak değil, iman ve tövbe şartına bağlı olarak Allah'ın ihsan edeceği bolluklara, onların dikkatini çekmekten başka bir anlam ifade etmeyeceğini anlatmaktadır. Öyle ise söz konusu ifadelerden, eğer bu şartları gerçekleştirecek olurlarsa, bu insanların da, içlerinde arzusunu duydukları bu nimetlere kavuşacaklarına dair²²⁴, Nûh (as)'un hem bilgisini, hem de toplumunun hırs derecesindeki beklentilerinin tespitini (kültür) öğreniyoruz. Bunu, insanları biraz daha ihtiyaçlarıyla birlikte düşündürmeye matuf bir davet tarzı olarak ta adlandırmak mümkündür. Bu davet içerikli ayetin, günümüz davetçilerinin sosyolojik birikimler kazanmalarını ve toplumun ihtiyacı olan şeyleri vaat etmelerini, ütöpik/ hayalî vaatlerden kaçınmaları gerektiğini hatırlatması bakımından farklı bir boyutta anlaşılması gereken bir mesaj taşıdığını söyleyebiliriz.

Kalpdeki arzuları harekete geçirmenin ardından, bir sonraki paragraftaki afakî ve enfüsî delillere yönelmek, yakından uzağa metodunu kullanmak, insanların aklî fonksiyonlarının tamamını harekete geçirmek amacıyla farklı tonda vurgulamalarla davetin bir başka metodunun bize tanıtıldığını görüyoruz. Bir önceki paragrafta birlikte bu paragraftaki metodu değerlendirdiğimizde, insanları imana teşvik edici delillerin sunulmuş metodu olarak adlandırmanın yerinde olacağını söyleyebiliriz. Burada farklı bir tonda Allah'ın vakarının hatırlatılması, peşinden afakî ve enfüsî delillerin peş peşe sunulması, davetle nasihatın ve tebliğ ile davetin farkını da bir anlamda ortaya koyacak tonda bir vurgulamadır diye düşünüyoruz.

"Allah'ın vakarı, insanı çeşitli evrelerden geçirerek aşama aşama yaratması, yedi kat gökler ve orada bizim dünyamızla çok yakından ilgili olan ay ve güneşin konumu, yer yüzü ve yer yüzü şartlarının bizim için yaşanılabilir bir şekilde hazırlanmış olması ve mebde' - meâd" vb. konuların ele alındığı bu paragraf, daha önce gönlüne ve kalbine hitap edilmiş olan muhatabı, tefekkür boyutunda ikna etmeyi amaçlamaktadır. Yani insanlar inanç konusunda hisleriyle değil, sonuçta akıllarıyla karar vermelidirler. Bu sebeple davetçi muhataplarının hislerine hitap ettiği kadar aklına da hitap etmelidir. Çünkü hissi olan şeyler

²²³ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, XXIX, 58-59; Zemahşerî, *el-Keşşâf*, IV, 217.

²²⁴ Nesefî, *Medârikü't-tenzil*, VI, 364.

geçicidir. Aklın doğruluğunu kabul ettiği şeyler daha kalıcıdır. Zira kendi duvarını örmüş olan ferdi ve toplumsal yapı ile bu yapının oluşturduğu düşünme ve davranış modelleri (paradigma) ve olgulara bakış biçiminin (cognitif yapı) yeniden düzenlenmesi; bunun kabulünün beraberinde getirdiği değerlerin kabulü için Kur'an sık sık evrendeki tecellilere, hikmete, ince nizama, bilgi ve sistem yüklü kevnî oluşlara dikkat çeker.²²⁵ Öyle ise Kur'an'ın sık sık ele alarak işaret ettiği ve her peygamberin toplumu ile olan karşılaşmasında mutlaka vurgulamadan geçemediği kevnî nizam ve bu nizam içerisindeki ince bilgi ve hikmet dolu oluşumlar ve tecelliler; insanın nefesine yönelerek, insan denilen olgunun varlık boyutundaki esrarengizliğinden, kainattaki ulvî alemde, daha alt düzeyde bizi ve çevremizi meydana getiren görülebilir, dokunulabilir nesnelere yer aldığı yer yüzündeki "şeylere" varıncaya kadar bütün olarak "kevnî" hakikatlerin vurgulanması, davet için vazgeçilmez bir metot olduğu kadar; muhatap açısından da fitratın safvetini engelleyen perdeleri kaldıran, akıl ve kalp üzerindeki perdelerin parçalanmasına katkı sağlayan²²⁶ Halık'ın kendini bize tanıttığı ayetleridir.

"Allah'ın vakarı"nın vurgulandığı ton, ilk bakışta sanki bir karşı duruşun, bir kararlılığın ifadesi gibi gözükmemektedir. Yani "size ne oluyor ki, Allah'ın büyüklüğüne önem vermiyorsunuz?"²²⁷ veya "neden siz Allah'a itaat ve ibadet edileceğini ummuyorsunuz?"²²⁸ En azından, "neden siz Allah'ta bir azamet görmüyor, O'nun adaletinden korkmuyor, layık-ı veçhile O'na saygı göstermiyorsunuz?"²²⁹; "Neden siz Allah'ın büyüklüğünü düşünenecek bir hal üzere değilsiniz?"²³⁰; yahut, "Allah'ın gücünden ve büyüklüğünden korkmuyorsunuz?"²³¹ Korkutma ve teşvik etme makamında bir daveti ifade etmekte olan bu anlamlar²³², Nuh (as)'un bir tebliğciden çok, bir davetçi olarak toplumunun karşısında duruşunu ispatlamaktadır. Buradaki vurgunun, cesaret, kararlılık ve meydan okuma gibi his ve heyecanlarla yüklü farklı bir tonunu şu ayette görüyoruz: "Onlara Nuh'un haberini de oku. Hani toplumuna şöyle demişti: "Eğer benim konumum ve Allah'ın ayetlerini hatırlatmam size ağır geliyorsa artık ben, Allah'a dayandım. Siz de ortaklarınızla bir araya gelip işinize bakın. Yapacağınız şey size bir kaygı da vermesin. Hükmünüzü bana uygulayın

²²⁵ Kılıç, *Fitratın Dirilişi*, s.24-25.

²²⁶ Kılıç, *Fitratın Dirilişi*, s.25.

²²⁷ İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-azim*, VIII, 260.

²²⁸ Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, X,80.

²²⁹ Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, XXIX,59.

²³⁰ Zemâhşerî, *el-Keşşâf*, IV,217; Nesefî, *Medârikü't-tenzil*,VI,365.

²³¹ Sâbûnî, *Safvetü't-tefâsîr*, III,452.

²³² İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-azim*, VIII, 260.

ve bana fırsat da tanımayın." "Yüz çevirdi iseniz çevirin. Ben sizden bir ücret istemedim Benim ücretim, Allah'tandır. Ben, Müslümanlardan olmakla emredildim."²³³ Görüldüğü üzere her iki ayetteki vurgular bir karşı duruşu ifade etse de, üzerinde durduğumuz "Allah'ın vakarına" vurgu yapan ayetteki ifade biçimi, bir cedelleşmeden öte, bir dikkat çekme, ilgi uyandırma tarzını yansıtırken, "bana yapacağınızı yapın" tarzındaki bir hitap, tam anlamıyla bir meydan okumanın ifadesidir. İşte bu nedenle biz, bu sûredeki vurguyu, tebliğ ile davet, davet ile nasihat arasındaki fark olarak algılanması gerektiğine dikkat çekmeyi uygun gördük.

Davet: Lügatte çağrı, yemin, verilen söz, ziyafet, dua veya beddua gibi anlamlara gelen davet, ıstılahta, İslam'a ve Allah'a izafesiyle, İslâm Dinini insanlara anlatarak benimsetmek ve tatbikini sağlamaktır. Davet, tebliğ ve nasihati de içine alır²³⁴. Tebliğ: Allah'ın emirlerini kullarına duyurmaktan ibarettir²³⁵.

Davet ile tebliğ, konuları itibariyle aynı olmakla beraber, aralarında öncelik-sonralık bakımından derece ve bazı metot farkları vardır. Tebliğ, sadece bir bilgilendirme, bilgiyi ve mesajı ulaştırma ve insanda bir bilinç uyandırma faaliyeti iken; davet, tebliğden sonraki bir aşama diyebileceğimiz, bilgilendirilen konuyu benimsetme, kabul ettirme ve yaşatmaya teşvik, çağrı ve yönlendirmeyi kapsamaktadır. Tebliğ, ilk defa konu ile muhatap olanlar için söz konusu iken, davet, tebliğ edilen/ bilgilendirilen muhataba konunun benimsetilmesi ve uygulanmasının istenmesine yönelik bir faaliyettir.²³⁶ Tebliğ, bir bilgilendirme ise, davet, davranış haline getirmeyi istemek olarak ta ifade edilebilir.

Nasihât, tatlı söz ve öğüt anlamına gelmektedir.²³⁷ Nasihat ile tebliğ, amaç ve metot bakımından ortak özelliklere sahiptir.²³⁸ Belki de bu sebepten ötürü, tebliğ ile nasihat aynı ayetlerde peş peşe yer almıştır.²³⁹

Nûh (as) un, "Allah'ın vakarını" vurgulayan ifadesinin bir karşı duruş olduğunu söylerken, artık, imanın ve imanın gerektirdiği davranışların ortaya konulması konusunda son bir ihtarda bulunduğu; bunun, davetinde kavmine karşı uyguladığı metodun son merhalesi olduğunu anlatmak istiyoruz. Yani, "siz niçin Allah'tan korkmuyorsunuz, Allah'ın yumuşaklığının yanı sıra bir ululuk ve

²³³ Yûnus, 10/71-72.

²³⁴ Önkal, *Rasulullah'ın İslâm'a Davet Metodu*, s. 4.

²³⁵ Uludağ, Süleyman, *İslâm'da İrşâd*, İstanbul ty., s.19.

²³⁶ Şanver, *Kur'an'da Tebliğ ve Eğitim Psikolojisi*, s. 27-28.

²³⁷ Uludağ, *İslâm'da İrşâd*, s.20.

²³⁸ Şanver, *Kur'an'da Tebliğ ve Eğitim Psikolojisi*, s. 30.

²³⁹ Örnek olarak bkz. A'raf, 7/62,79.

yüceliğinin bulunduğuna inanmıyor, O'nu saymayanın neticede yok olacağına ihtimal vermiyor, O'na saygısızlık ediyor ve putlara tapıyorsunuz?" Yahut "niçin siz yüce Allah'ın ileride bir vakar ve onur lütfederek size değer vermesini, yükseltip, neticede büyük mertebe ve sevaba erdirmesini ümit etmiyorsunuz da iman ile O'nun yoluna gitmiyor, putlara taparak zelillik yolunu seçiyorsunuz?" Oysa "*O sizi çeşitli aşamalardan geçirerek yarattı.*" unsurlar halinde, sonra gıdalar halinde, sonra karışımlar halinde, sonra sperma halinde, sonra et parçası, sonra kemik, sonra kemiklere et giydirilmiş olarak²⁴⁰ veya önce bir çocuk, sonra bir genç daha sonra bir yaşlı olarak²⁴¹ yahut farklı eylemler, farklı söylemler, farklı ahlak ve seciyelerde²⁴² yarattı. Böylece en yakından verilen örnek ile O'nun azametini, yüce kudretinin ve ilminin kemaline dikkatleri çekilmiştir. Daha sonra tabaka tabaka yaratılan gökler, göklerde ilk bakışta hemen dikkatleri çekecek olan ay ve güneşle Yüce Allah'ın kudret ve azametinin uzak çevre delilleri ve bu deliller ile O'nun vakarı açıklanmıştır. Nûh (as)'un bu bölümde açıkça ölüm ve ölümden sonra tekrar dirilişe²⁴³ de onların dikkatlerini çekmek suretiyle davetini tamamladığını söyleyebiliriz. Sonuç olarak diyebiliriz ki, davetçinin afakî ve enfüsî ayetleri çok iyi terkiplerle muhataplarına sunması, tebliğde vazgeçemeyeceği bir metottur.

Nihayet bu son çağrıya karşı kavmin takındığı tavrın ele alındığı kısım, bu kadar çabaya, geliştirilen metotlara karşılık elde edilen sonucu anlatmaktadır. Kısaca bu kadar çabanın sonucunda bu çağrı o toplumda nasıl bir yankı buldu?

3-Yok Oluşu Önleyemeyen Davet

Her türlü çabaya rağmen, iradeleri bir avuç menfaat karşılığında ipotek altına alınmış olan insanlar, fıtratlarındaki sese kulak vermek yerine yok oluşu tercih etmişler ve peygambere karşı gelmeyi bütün bir toplumun ortak eylemine dönüştürmeyi başarmışlardır. Onlar artık isyankâr bir toplum olarak tek tek putlarının adını zikretmek suretiyle propagandalarını sürdürüp, toplumu "tanrı" düşüncesinin "şirk" ekseninden koparmamaya çalışmışlardır. Onlar bu açık tavırlarını "Allah'ın kendilerine lütuf olarak vermiş olduğu mal ve evlat" gibi zenginlikleriyle yapıyorlardı.²⁴⁴ Allah'ın bahşetmiş olduğu imkânları, O'na karşı kullanmaktan başka bir anlam ifade etmeyen bu tür davranışların, maddi refaha yönelerek moral de-

²⁴⁰ Mü'minün, 23/14; Ayrıca bkz. Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-akli's-selîm*, IX,38.

²⁴¹ Hac, 22/5;

²⁴² Şevkânî, *Fethü'l-kadîr*, V,370.

²⁴³ Nûh, 71/17-18.

²⁴⁴ Benzer yorumlar için bkz. İbn Âşûr, *Tefsiru't-Tahrîr ve't-tenvîr*, XXIX, 206-207; Kutup, *Fi zilâli'l-Kur'ân*, XV/272-273.

ğeri ve böylece toplumun temel dokusunu tahrip edeceği gerçeğine bir telmihte bulunulmasını²⁴⁵ kaçınılmaz hale getirmiştir. Hâlbuki bu imkânların "dünya ve ahiret mutluluğuna nasıl dönüşebileceğine" yukarıda dikkat çekmiştik. Her türlü yalanlama²⁴⁶, yalancılık²⁴⁷, delilik²⁴⁸ vb. itham ve iftiralara dokuz yüz elli yıl boyunca maruz kalmış olan bir peygambere karşı, toplumunun takındığı tavırda hiç bir değişiklik olmamış²⁴⁹, "inanarlardan başka hiç kimsenin artık inanmayacağı"²⁵⁰ gerçeği ile karşı karşıya kalınca Nûh (as), artık geleceğini inzâr ettiği kaçınılmaz sonun gelip çattığını anlamış ve onların karşılaşacakları acı sonun kendi hatalarının bir sonucu olduğunu, bundan dolayı hiç kimsenin suçlanamayacağını şu ifadelerle arz etmiştir:

"Nûh dedi ki: Ey Rabbim! Onlar bana isyan ettiler, mal ve çocuğu hüsrandan başka bir şeyini artırmayan kimsenin ardına düştüler. Büyük büyük tuzaklar kurdular. Dediler ki: sakın tanrılarınızı bırakmayın, ne Vedd'i, ne Suva'ı ve ne de Yeğus'u, Ye'ûk'u ve Nesr'i. Çok kişiyi saptırdılar. Sen de o zalimlerin şaşkınlığını artır."²⁵¹

Nûh (as)'un peygamberliğini ortaya koymasının ardından toplumuna, tevhid merkezli inanç, ahlak ve itaat ilkelerini kabul ettirmeye yönelik olarak yürüttüğü ilkeli ve metotlu davet programının sonunda, toplumunun kendisine isyan ettiğini, mal ve evlatları çok olan önderlerin buyruklarına uyararak, o önderler tarafından Nûh (as)'un aleyhine hazırlanan tuzakların figüranlığını yapmaları konusundaki kışkırtmalara alet oldukları²⁵²; ayrıca onların, "**sakın tanrılarınızı terk etmeyin**" yollu uyarılarına kulak astıkları halde, Nûh (as)'un yıllar süren davetine hiç kulak vermediklerini Nûh (as)'un ağzından bir serzeniş²⁵³ olarak yükseldiğini görüyoruz.

Öyle anlaşılıyor ki bu toplum, sosyolojik anlamda, alt ve üst sınıflardan oluşmaktadır. Alt sınıftan olanlar üst sınıftan olanlara tabi olmuşlar, onlar da onları kendi çıkarlarına alet etmek için yukarıda isimleri sayılan putların etrafında toplamışlardır. Yine halk

²⁴⁵ Esed, *Kur'an Mesajı*, III,1193.

²⁴⁶ Yunus, 10/73; Enbiya, 21/77; Şuarâ, 26/105; Furkân, 25/37; Sâd, 38/12; Mü'min, 40/5; Kâf, 50/12, Kâmer, 54/9.

²⁴⁷ Hüd. 11/27.

²⁴⁸ Mü'minûn, 23/25; Kamer, 68/9.

²⁴⁹ Kurtûbî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, XVIII,306; Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, VI,103.

²⁵⁰ Hüd, 11/36.

²⁵¹ Nûh, 71/21-24.

²⁵² Kurtûbî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, XVIII,307.

²⁵³ Kurtûbî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, XVIII, 306; Mâverdî, *en-Nüket ve'l-uyûn*, VI, 104.

kesimi diyebileceğimiz alt tabakadan insanlar, üst tabakadan olanların saygınlığına mal ve evlat çokluğunu bir ölçü olarak kabul etmişler, kendilerine uymak için başka bir kıstas geliştirmemişlerdir.²⁵⁴ Hatta onlar, hakkın ve haklılığın ölçüsünün bile bu olduğunu kabul ediyor, bütün doğrularını (kabullerini) ve yanlışları (retlerini) bununla temellendirmeye kalkıyorlardı. Hâlbuki bu hayat görüşünün temeli yanlış olduğu için, onlar büyükleri tarafından kolayca aldatılıp doğrudan saptırılabiliyorlardı. Bu kadar mal ve evlat düşkünü olmaları, onların en büyük zaafı olmuş, doğru ile yanlış mukayese imkânı bulamadıkları için de kendilerine yapılan "**ilahlarınızı terk etmeyin**" şeklindeki bir çağrıyı yorumlayacak mecalleri kalmamıştır. İşte bunlar, o toplumun ileri gelenleri tarafından "ayak takımımız/en düşük seviyede olanlarımız"²⁵⁵ diye nitelendirilirken, onlar bunu bile sorgulama gereği duymayacak kadar içinde buldukları durumu kanıksamış bir topluluk oldukları anlaşılmaktadır. Bu durumda statükoyu sorgulamayı öğütleyen bir peygambere isyan etmekten başka bir seçenekleri kalmamış, Nûh (as) da bu durumu dile getirmiştir. Çünkü burada hem sapanlar, hem de saptıranlar suçlu olarak ilan edilmeyi hak etmiştir.²⁵⁶

Üç kısım halinde incelediğimiz bu bölüm, adeta İslam Tarihinin Mekke döneminin kabaca tasvir edilmiş bir resmi gibidir. Orada da ileri gelenler var, burada da. Orada da karşı çıkan eşraf var burada da. Orada da hakkın ve haklılığın ölçüsü mal (zenginlik) ve evlat (kuvvet), burada da. Orada da üstünlük mal ve evlatların çokluğuna göre, burada da. Orada da statükocular halkı peygambere karşı isyana teşvik etmekte, burada da. Orada da terk edilmemesi istenen ilahlar var, burada da. Hatta o kadar ki, bu ilahlar isim olarak da aynıdır.²⁵⁷ Öyle ise davetçi, statükoya karşı olduğunun farkında olmalıdır. Böyle olunca toplumun güç odakları ile yüz yüze gelebileceğini hesaba katmalıdır.²⁵⁸ Bunun sonucu olarak, beklediği başarıları elde edemeyeceğini bilmelidir. Bu durumda bazen peygamberlerin yaptığı gibi ona düşen de adına davet yürüttüğü ve karşılı-

²⁵⁴ Ebu's-Suûd, *İrşâdü'l-akli's-selim*, IX,36-41.

²⁵⁵ Hûd, 11/27.

²⁵⁶ Söz konusu sapanlar, tâbi olan halk ise, saptıranların mele' (yönetenler yahut eşraf: Bkz. Râzî, *et-Tefsîru'l-kebir*,XXX,142; Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV,2227) ve müstekbirlerdir. Bu yönetici kadronun veya sosyal baskı gruplarının en bariz özelliklerinden birisi de statükoculuktur. Bununla ilgili olarak bkz. Altıntaş, Ramazan, *Kur'an'da Hidayet ve Dalâlet*, s.178-188; Şanver, *Kur'an'da Tebliğ ve Eğitim Psikolojisi*, s.68.

²⁵⁷ Nûh kavminin putlarının Araplara nasıl intikal etmiş olabileceği ile ilgili geniş bilgi için bkz. Zemahşeri, *el-Keşşâf*, IV,164; Kurtûbî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'an*, XVIII/308-309; Mâverdî, *en-Nûket ve'l-uyûn*, VI,104; Ebû Hayyân, *Bahru'l-Muhit*, X,2085-286.

²⁵⁸ Bkz. Şanver, *Kur'an'da Tebliğ ve Eğitim Psikolojisi*, 69.

ğını kendinden beklediği Ulu Allah'a yönelmek ve tüm işlediklerinin muhasebesini yaparak O'na hesaba hazırlanmaktır.

C-Üçüncü Bölüm: Sonuç Ve Dua Bölümü

Nûh (as)'un anlatımı bir fasıla ile ayrılarak toplumunun akıbeti anlatılıyor ve arkasından da tekrar Nûh (as)'un bir kul olarak yalvarışları, beddua ve duaları arka arkaya zikrediliyor.

*"Hatalarından dolayı boğuldular ve ardından ateşe sokuldular, kendilerine Allah'ın dışında yardımcıları da bulamadılar"*²⁵⁹

Bu ayet Nûh (as)'un kavminin sonunu bildirmektedir. Bunlar, kavmin isyankâr olanlarının sonudur. Bunların dünyadan kökü kazınmış, arkasından da hak ettikleri ateşe sokulmuşlardır. Bazı âlimler onların "dünyada boğularak, boğulduktan sonra da ateşe sokularak" azaba çarptırıldıklarından hareketle bunun kabir azabı için bir delil olduğunu öne sürerken, bazıları da, "hem boğulmanın, hem de ateşe sokulmanın arka arkaya dünyada olduğunu" dolayısıyla bundan kabir azabı için bir delil çıkarılamayacağını ileri sürmüşlerdir.²⁶⁰ Her iki yorumdan da anlaşılan o ki, o toplum korkunç bir cezaya çarptırılmış ve en azından bu cezanın bir bölümü onlara bu dünyada tattırılmak suretiyle "çok arzu ettikleri, her türlü değer ölçüsü olarak gördükleri" mallar ve evlatlardan mahrum kaldıkları gibi, canlarını bile kurtaramamışlardır. Onlar bu cezaya "kendi hataları" yüzünden çarptırılmışlardı. Onlar, bu korkunç sonla karşı karşıya geldiklerinde etraflarında ne kendilerini Nûh'a karşı kıskırtan ileri gelenler, ne kendilerine ibadet ettikleri tanrıları ne malları, ne de evlatları hiç birisi yoktur.²⁶¹ Bunlar Nûh'un kurtuluş gemisine binmeye hak kazanamayanlardı.²⁶² Bunların içerisinde Nûh'un oğlu ve karısı da vardı. Onlar da inanmadıkları ve karşı geldikleri için bu haktan yararlanamamışlardı.²⁶³ Çünkü bu gemiye binmek, bir inanç işi idi; yoksa bu bir akrabalık veya kan bağı ile elde edilecek bir hak değildi.²⁶⁴ Zaten ona, inananların dışında başka kimsenin inanmayacağı ve inananların sayısının çok az olacağı bildirilince²⁶⁵,

²⁵⁹ Nûh, 71/25.

²⁶⁰ Konu ile ilgili geniş bilgi için bkz. Zemaşerî, *el-Keşşâf*, IV,165; Kurtûbî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, XVIII, 311; Nesefî, *Medârikü't-tenzil*, VI,368.

²⁶¹ Hüd, 11/43; Ayrıca bkz. İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-azîm*, VIII, 263.

²⁶² Hüd, 11/39.

²⁶³ Hüd, 11/42-43; Tahrim, 66/10; Nûh'un karısının isyanının itikadi olup ahlâkî olmadığı ile ilgili bkz. İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-azîm*, VIII,198.

²⁶⁴ Bkz. Hüd, 11/46-47. Burada Nûh (as)' un baba şefkati ile evladının kurtuluşu için yaptığı dua doğru bulunmamış, Nûh (as)'un oğlunun, onun ailesinden olmadığı ihtar edilerek, bunun bir kan bağı meselesi değil, bir inanç meselesi olduğu hatırlatılmıştır.

²⁶⁵ Hüd, 11/36, 40.

Nûh (as), asırlara sığın tecrübesi ile onlardan yana bütün ümitlerini kaybetmiş ve sûrenin başında ve diğer sûrelerde geleceğini haber verdiği azabın gelmesini istemekle kalmamış; onlardan bir ferdin bile ilahi lütfâ mazhar olmamasını istemiştir.²⁶⁶

Burada davet ve davetçi açısından, aile içi muhalefetin de nazarı dikkate alınmasının önemli olduğunu vurgulamak istiyoruz. Her ne kadar burada bu konu vurgulanmamışsa da Tahrim sûresi ve Hûd sûresi göz önüne getirilerek yapılacak bir değerlendirmede, davetçilerin muhaliflerinin dışarıdan olabileceği gibi, içeriden de olabileceği gerçeği ile bize bir mesaj sunulduğunu görürüz. Bu davetçinin şevkini kırmamalıdır. Ayrıca dışarıya karşı takındığı tavır (burada zalimlerin sapıklığının artırılmasına dua edilmesi gibi) içeriye karşı da takınmalı (Nûh (as)'un oğlu için yaptığı dua ve çağrının hoş karşılanmaması gibi) ve bu davada ne kadar kararlı, samimi ve ciddi olduğunu ortaya koymalıdır. Eğer muhalifler hakkında Allah'tan bir şey isteyecekse, bunu iç muhalefeti yürüten aile üyeleri için istediği kadar, dış muhalefeti yürütenler için de isteyebilir. Bunun, davette olması gereken objektifliğin, tarafsızlığın, dürüstlük ve kararlılığın bir gereği olduğunu bilmelidir.

"Nûh dedi ki: Ey Rabbim! Yeryüzünde kâfirlerden bir tek fert bile bırakma. Zira onlardan (bir tekini bile) geriye bırakırsan, kullarını saptırırlar ve onların dünyaya getirdiği çocuklar da günahkâr ve kâfirlerden başkası olmaz."²⁶⁷

Onca sıkıntıyı yaşamış, insanlar tarafından ölesiye dövüldüğü halde, yine de onların hidayete ermelerini istemekten başka bir gaye gütmemiş²⁶⁸ ülü'l-azm bir peygamberin²⁶⁹ yenik düşmesi²⁷⁰ ve tarih sahnesinde iz bırakmadan silinip gitmesi olacak şey değildi. Onun mücadelesi kendisinden sonra gelenler tarafından en güzel şekilde yâd edilmeye layık görülerek, bütün bir âlemde "selâm"lanmış, O ve ona inananların soyunun yeryüzünde kalması bunun dışında ona inmayan ve onun tarafında olmayanların helak edilmesi²⁷¹ onun bir zaferi olarak sunulmak suretiyle²⁷², bu sonucun dualarla şekillenmesine sebep olmuştur. Tıpkı kurtuluş yol-

²⁶⁶ Zemahşeri, *el-Keşşâf*, IV,165; Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-muhit*, X, 287; Merâğî, *Tefsirü'l-Merâğî*, X, 88.

²⁶⁷ Nûh,71/26-27.

²⁶⁸ Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-muhit*, X,288.

²⁶⁹ Ahkâf, 46/35.

²⁷⁰ Her ne kadar Nûh (as) kendisini yenilmiş olarak görse de (bkz. Kamer,54/10.) O ve ona tâbi olanların kurtuluşu selam ve bereket muştusuna mazhar olmuştur. (bkz. Hûd, 11/48).

²⁷¹ Saffât, 37/77-79.

²⁷² Saffât, 37/76; Mü'minûn, 23/28. Burada Nûh'un "büyük bir sıkıntıdan ve zalim bir toplumdan kurtarıldığı"nı biz zafere ulaşmak olarak yorumladık.

culuğunun başlangıcında "besmele"²⁷³ ve "hamdele"²⁷⁴ neyi ifade ediyor ise, sonunda "hayırlı bir konak yerinin dilenmesi"²⁷⁵, bizi müspet ve menfide nasıl bir ruh hali içerisinde olmamız gerektiğine yönlendirmesi bakımından önemli bir mesaj niteliği taşımaktadır. Öyle ise başarsa da başarmasa da bir davetçi, dualardan ayrı olmayacağını bilmelidir.

Nihayet Nûh (as) gibi bir sabır âbidesi de asırlarca çilelerine ve ızdıraplarına maruz kaldığı insanlardan ümit kesince, onlara iki konuda çok önemli bedduada bulunmaktan²⁷⁶ kendisini alamamıştır.

1-Sapıklıklarının ve hüsrانlarının artırılması: Yani onların ilahi yardımdan mahrum bırakılarak mağlup duruma düşürülmelerini ve kendisinin de zafere ulaşmasını istemek şeklinde bir talep²⁷⁷ olabileceği gibi, onların mahvedilmeleri için yapılmış bir dua da olabilir.²⁷⁸

2-Yeryüzünde onların soyundan bir ferdin bırakılmaması: Çünkü bunlardan bir ferdin kalması bile belki küfrün bir zaferi olarak yorumlanacak, bunu bir vesile sayarak Allah'ın kullarından birçoğunu saptıracaklar yahut bunlar kendilerinden dünyaya gelen her çocuğu saptıracakları gibi, bir avuç müminin çocuğunu bile saptıracaklardı.²⁷⁹ Bunun uzak bir ihtimal olamayacağı, Nûh (as)'un dokuz yüz elli yıllık tecrübesi ile tebeyyün etmiş bir gerçektir. Belki de kendi aile fertleri içerisinde inanmayan bir eş ve çocuk sahibi olmasının ardındaki sebep olarak da bunu görmüş olabileceği ihtimalden uzak değildir.

"Rabbim! Beni, anne-babamı ve mü'min olarak evime giren bütün mü'min erkek ve kadınları başışla. Zalimlerin ise helakten başka bir şeyini artırma."²⁸⁰

O bir peygamber olarak asıl yapması gereken hayır duada bulunmaktır. O bunu yapmak yerine gördüğü eziyet ve çektiği sıkıntıların etkisiyle onlara bedduada bulunmaktan kendini alamamıştır. Bu da ilk bakışta zihinlerde bir intikam duygusu zannını uyandıracığı için, Nûh (as)'un başışlanma talebinde bulunmuş olabileceği ihtimalini de akla getirmektedir.²⁸¹ O nitekim kendisinden beklenen

²⁷³ Hüd, 11/41.

²⁷⁴ Mü'minün, 23/28.

²⁷⁵ Mü'minün, 23/29.

²⁷⁶ Hâzin, Ali b. Muhammed, *Lübâbü't-te'vil fi meâni't-tenzil*, İstanbul 1984. (*Mecma'u-tefâsîr içerisinde*), VI, 369.

²⁷⁷ Merâğî, *Tefsîrü'l- Merâğî*, X,88.

²⁷⁸ Ebû Hayyân, *el-Bahru'l-muhîr*, X, 287.

²⁷⁹ Tabatabâi, *et-Tefsîru'l-Mizân*, XX, 40.

²⁸⁰ Nûh, 71/28.

²⁸¹ Râzi, *et-Tefsîru'l-kebir*, XXX,146.

hayır duasını kendisi, anne-babası ve inanalar için yapmaktan geri durmamıştır. Çünkü onun asıl misyonu bu idi. Belki onların beddua-
duaları da bir tespit ve bir hikmetin neticesi idi. Çünkü ondan sonra
gelen Musa (as)'nın, Firavun ve ileri gelenlerin maddi imkânları ile
ilgili serzenişi de buna benzer bir durumdur.²⁸² Buna göre zalimle-
rin zulümlerinden ötürü helak edilmeleri sırf hatalarının ve işledik-
leri günahlarının bir sonucu olması itibari ile bu suçu işleyenlerin
kim olursa olsun helakinin istenmesinde hiç de şaşılacak bir yön
yoktur. Dolayısı ile Nûh (as) da kıyamete kadar soyundan gelen
müminlere bağış dilediği halde, zalimler için helâk talebinde bu-
lunmuştur.²⁸³ Öyle ise inanmayanlar için beddua olabileceği gibi,
inanalar için hiçbir zaman beddua düşünülemez. Onlar için her za-
man hayır dua ile mükellefiz. Bunun herkes için önemli olmakla
beraber davetçi için daha da önem arz edeceği muhakkaktır. Onun
ruh dünyasında duaların farklı bir yeri olmalıdır. O her zaman iba-
det halinde, doğru ile yanlışın muhasebesi içerisinde, Yaratanı ile
gönül birlikteliğini sürdürme bilincini muhafaza etmek mecburiye-
tinde olduğunun farkında olmalıdır.

²⁸² Yûnus, 10/88.

²⁸³ Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*, VIII,5379,